

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2013. december

SINKÓ László
RÁCZ József
UDVAROS Dorottya

Csepűrágás és szent feladat

„Nincs itt semmiféle titok”

Nemzetközi fesztivál a Nemzetiben

januári műsorral, előadás- és programajánlóval

MITEM – Vidnyánszky Attila a Madách Nemzetközi Színházi Találkozóról • **Viktor Rizsakov** – fesztiválvilágok • **Műsoron** – Vitéz lélek, Bolha a fülbe, Zűrzarvos éjszaka, Fodrásznő, Cigánytábor az égbe megy, Scapin, a szemfényvesztő, Súlyompecsenye • **Nézőpontok** – Osztovits Ágnes, Lévai Balázs • **Gasztró-színház** – Cserna-Szabó András: Ujházi kakasa • **Fábri Anna** – a magyar színészet hőskoráról • **A direktori csel** – Gajdó Tamás: színházi lapok története

Színház és zene

Talán ugyanaz a félelem szülte a színházat is, mint a zenét: félelem a természet és alkotója rettentő erejétől. A mágia megszüllheti a teremtmény illúzióját. Az ember létrehoz egy világot, aminek részesévé válik, és azt hiszi, hogy ő irányítja az eseményeket, sőt, magát a sorsot. Persze csak játékból.

A nagy drámaírók arra is rájöttek, hogy a játék a valóságnál is igazabb. A színház – akár prózai, akár zenés – az idő művészete. És a pillanat: a regénnyel vagy a verssel ellentétben, csak akkor él, ha életre kelnek figurái. De gondolom, hogy a színház nagy gurujai, miként a jelentős muzsikuskok egy része, olvasva és élvezve a művet. A dráma nyomtatott alakja ez esetben partitúrának tekinthető. Vannak zenészek, akik azért nem járnak koncertre, mert nem kapják vissza azt, amit a partitúra olvasása révén belülről hallanak. Vajon vannak ilyen színházi szakemberek is? Le lehet kottázni egy drámát úgy, mint egy zeneművet? Azt hiszem, nem.

A színház ezért is kovácsol közvetlenebbül közösséget, a színpadon és a nézőtéren egyaránt. A színház azon a nyelven szólít meg, amelyen beszélünk. A zene azon a nyelven szól hozzánk, amire rezonálunk. De a színháznak is megvan a zenéje, és most nem a kísérőzenére gondolok. A hangulatkeltő hang – számomra legalább is – döntően fontos. Fiatalkorom jut eszembe: a hatvanas és a hetvenes évek előadásai a Madách Színházban, a Nemzeti Színházban, a Vigaszínházban... Mondatok Stradivari-hangú színészek hangján. Még ma is visszacsengenek bennem.

Színház és zene? Mennyit vitatkoztak ezen az operakomponisták! *Prima la musicapoi le parole!* (Első a zene, s csak másodrangú a szöveg!) – ebből még opera is készült Salieri mester lúdtollából, miközben ugyanaznap Mozart nevű vetélytársa *A színikész* címmel mutatott be operát az operáról.

A zenét látni is jó, és a színházat hallgatni is élvezet. Mégiscsak a múzsák ajándéka mindkettő.

BATTA ANDRÁS
zenetörténész, komolyzenei kormánybiztos,
a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem korábbi rektora

7

FÓKUSZ – MITEM

Nem szabad félni a nyitástól, a változástól! Végző soron a színházművészet lényege az útkeresés, a világra való rácsodálkozás, a lét újrafelfedezése és megfogalmazása őszintén és magas színvonalon... Magyarországon már évtizedek óta „hiánycikk” egy igazán jelentős, nemzetközileg is jegyzett színházi szemle. *(Vidnyánszky Attila)*

19

MINDEN MEGVAN

Tompos Katya valamennyi színpadi pillanata lenyűgöz. A haláltól reszkető, de hitet, elveit fel nem adó fiatal lány szinte eseng a megértésért... ritkán látható alázattal és hittel formálja meg az erős, mégis törékeny Johannát. Blaskó Péter a Johannát vigasztaló, végül magára hagyó Domonkos testvér szerepében remekel. *(Osztovits Ágnes)*

33

PORTRÉ: SINKÓ LÁSZLÓ

Ha valaki semmit sem csinál, abból nem születik semmi, onnan nem lehet előbbre lépni. A semmihez nem lehet semmit hozzátenni, vagy abból elvenni. A próbán merni kell rossznak is lenni. Ennyi... *(Sinkó László)*

46

UJHÁZI KAKASA

Különösen vigyázott, hogy el ne kallódjanak a kakasok taréjai és egyéb megkülönböztető szervei, amelyeknek átlagosan azonosuló képességében babonásan hitt. *(Cserna Szabó András)*

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja
2013. december

Ingyenes időszaki kiadvány
I. évfolyam, 4. szám

Főszerkesztő:

Kornya István

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt;
társulati portréfotók: Rózsa Erika

Kiadó:

Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila főigazgató

Arculat:

Kónya Ábel

Címlap:

Sinkó László a Zűrzavaros éjszaka című előadásban (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Hátsó borító:

Johanna a máglyán (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Jegyiroda

1061 Budapest, Andrassy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitva tartás:

hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:

Inform-Line Stúdió Kft.

Nyomda:

Érdi Rózsa Nyomda

Megjelenik 10 000 példányban.
Lapzárta: 2013. december 13..

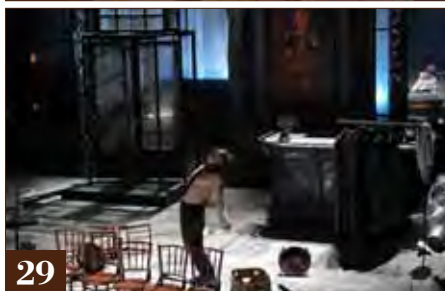
12

14

22

29

41

44

Fókusz

- 6 MITEM: Nyitás és párbeszéd // Vidnyánszky Attila
10 Fesztiválműsor
12 Találkozások // Viktor Rizsakov
14 Fesztiválélmények // Udvaros Dorottya, Rácz József

Premiergaléria

- 16 Johanna a máglyán

Nézőpontok

- 18 Lévai Balázs: Politika, színház, máglya
19 Osztovits Ágnes: Minden megvan

Előadásajánló

- 21 Vitéz lélek | Bolha a fülbe | Zűrzavaros éjszaka | Fodrásznő
| Cigánytábor az égbe megy
| Scapin, a szemfényvesztő | Súlyompecsenye

Portré

- 33 „Nincs itt semmiféle titok” // Sinkó László

Színház és technika

- 38 A „fővill” // Pallagi Mihály

Szín(ház)lapok

- 40 Gajdó Tamás: A direktori csel

Az én színházam

- 42 A színészet: csepűrágás és szent feladat // Fábri Anna

Gasztro-színház

- 46 Cserna-Szabó András: Ujházi kakasa

Programajánló/hírek

- 48 Váltson bérletet!
52 Havi műsor – január

Folyóirat

- 57 Szenárióm – decemberi ajánló

Könyvajánló

- 58 Ördögsekéren | Fodrásznő | Az ember tragédiája (egy előadás születése színről színre) | A költői színház

Jelenet a norvég Nemzeti Színház Peer Gynt előadásából

MITEM: NYITÁS ÉS PÁRBESZÉD

Nincs más út, mint a kapuk kitárása: hadd áramoljon be a világból minél több friss gondolat

Moszkva és Újvidék, Szentpétervár és Bukarest, Tbiliszi és Vilnius, Kazán és Oslo – többek között ezen városok jelentős színházaiból érkeznek előadások az első Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra, a MITEM-re (Madách International Theatre Meeting). Március 26. és április 6. között közel húsz produkció látható majd a Nemzetiben.

A nyitásról

– Nem szabad félni a nyitástól, a változástól! Végző soron a színházművészet lényege az útkeresés, a világra való rácsodálkozás, a lét újrafelfedezése és megfogalmazása őszintén és magas színvonalon – mondja a Madách Nemzetközi Színházi Találkozót (MITEM) szervező Nemzeti Színház igazgatója, Vidnyánszky Attila. – Míg a szomszédos Romániában például számos nemzetközi fesztivál működik, addig Magyarországon már évtizedek óta „hiánycikk” egy igazán jelentős, nemzetközileg is jegyzett színházi szemle.

Joggal merül fel a kérdés: miért alakult ez így hazánkban? Vidnyánszky szerint talán az öntudat, a határozottság, a magabiztosság hiányzott, hogy beengedjük színpadainkra a világot. Kishitűségünkben csak magunkra figyelünk, miközben távoli teljesítményekkel példálózunk sokan, akik orrunk alá dörgölik a provincializmus vádját. Valamiért úgy alakult – fogalmaz –, hogy a szakma meghatározó személyiségei nem akarták, hogy legyen nemzetközi színházi fesztiválunk, pedig minden ilyen kezdeményezés csupán elhatározás, akarat kérdése.

A Nemzeti igazgatója sem vonja kétségbe, hogy vannak tradícióval rendelkező nemzetközi kitekintésű fesztiválok, mint amilyen a szegedi Thealter vagy a gyulai Shakespeare Fesztivál, és a Budapesti Tavasszi Fesztivál, és az egykor őszinek, ma már Budapest Cafénak nevezett eseménysorozaton is láthatók jelentős külföldi produkciók, a Katona József Színház pedig két alkalommal adott otthont az Európai Színházak Uniója fesztiváljának. De igazán nagy, átfogó, önálló arculattal, koncepcióval rendelkező fesztivál eddig nem volt Magyarországon.

– Ám nemcsak nemzetközi, de igazán rangos nemzeti fesztiválunk sincs – teszi hozzá Vidnyánszky. – A Pécsi Országos Színházi Találkozó, a POSZT – bár a köztudatban így él – nem az évad legjobb előadásait vonultatja fel. A szubjektív válogatás helyett egy új koncepció kialakítása a színházi szakma képviselőinek közös feladata.

Az évtizedes bezárkózás után a nyitás és a minőség fontosságát hangsúlyozza a Nemzeti Színház igazgatója: nem szabad félni attól sem, hogy megmérettessük magunkat. A magyar színház híre külföldön sokkal jobb, mint ahogyan azt idehaza sokan láttatni akarják. Bátoran és nyitottan kell a világ felé fordulnunk, és lehetőség szerint tágra nyitott kapukkal kell fogadnunk más kultúrák, értékvilágok, hagyományok és útkeresők képviselőit.

– Hogyan várjuk el a világtól, hogy ránk figyeljen, ha mi nem vagyunk kíváncsiak rájuk?! Nagyon fontosnak tartom azt is, hogy a magyar néző egy sor előadást látva szintén megteheti a maga összehasonlítását.

Korszerű ÉS nemzeti

A gőzerővel szerveződő MITEM-re elsősorban a „sorstárs” országok színházai kaptak meghívást.

– Lássuk, hol tartanak, hogyan keresik a gyökereiket és forrásait, merre látják a megújulás lehetőségeit a közép-európai színházak két évtizeddel azután, hogy felbomlott a Szovjetunió és véget értek a diktatúrák. Érdekel bennünket, hogy a globalizálódó világban milyen egyedi és milyen közös színházi megközelítések léteznek a hasonló történelmi országokban. Erről szeretnénk dialógust folytatni velük és a közönséggel az előadásokon keresztül. De nem ragaszkodunk mereven csak ehhez a régióhoz, ezért tatár, grúz, norvég társulatot is hívtunk. Az előadások mellett beszélgetéseket, közönségtalálkozókat, konferenciákat tervezünk.

Két vezető gondolat mentén szerveződik a MITEM: mit jelent a „nemzeti színháziság” és a korszerűség. A szerb, a norvég, az iraki, a bukaresti, az oslói színházak nevükben is viselik a nemzeti jelzőt, de státusát tekintve a szentpétervári Alekszandrinszkij vagy a moszkvai Művészszínház szintén nemzetiék. Mit gondolnak ezek vezetői arról: mitől nemzeti az általuk vezetett intézmény, és mitől korszerű?

– Meggyőződés, hogy a „nemzeti”-ség és a „korszerűség” viszonyának vizsgálata izgalmas téma, sőt megkerülhetetlen. Vannak, akik szerint, ami nemzeti, az nem lehet korszerű, és vannak, akik ezt a két „tulajdonságot” ki akarják játszani egymás ellen. Nemrég egy berlini konferencia egész légkörét belengte az a gondolat, hogy vannak innovatív, kre-

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

atív, kritikus színházak, amivel szemben például a budapesti Nemzetiről csak a kormánypártiságot emlegették mint „esztétikai” kategóriát. Ez a fajta előítéletesség és ostoba felosztás hamis, torz képet mutat rólunk, és persze azokat minősíti, akik ezt súlykolják. A nemzeti és a korszerűség téma köré szervezett beszélgetések izgalmas vitákat ígérnek, amelyek remélhetőleg a magyar színházi életbe is friss levegőt hoznak.

A válogatás

– Nemrég olvastam az előadásaival Magyarországon is járt legendás orosz rendező és társulatvezető, Lev Dogyin gondolatait, aki a következőképpen fogalmazott: remekművek fesztiválját tervezték, de a válogatás során rá kellett ébredniük, hogy nem születik minden évben egy fesztiválra való remekmű. Ám komoly, nagyszerű művek sorra készülnek a világban, ezért úgy döntöttek, ezeket fogják nagy „töménységben” bemutatni. Mi is így járunk el. Mi magunk is hívunk előadásokat, de elfogadjuk azt is, ha egy-egy teátrum maga ajánl produkciót, amivel ebben a körben képviseltetni akarja saját intézményét, nemzetét.

Nem azért lesz Oroszország a MITEM díszvendége, mert Vidnyánszky Attila előlétele a szláv színházhoz kötődik (Kijevben végzett rendezőként), vagy mert sok baráti és szakmai kapcsolat fűzi ehhez a világhoz, és nem is azért, mert kollégái közül nem egy szintén az orosz színházi közegben nevelkedett, dolgozott. Hanem azért, mert fontos erre a hatalmas színházi kultúrára is felhívni a figyelmet: így lehet folytatni, megújítani, felfrissíteni azt a kapcsolatot, amely elsősorban a nagy színházi teoretikuson, Sztanyiszlavszkijon keresztül épülve immár egy évszázada él az orosz és a magyar színházi kultúra között.

– Egy fesztiválmeghívás minden művész és intézményvezető számára komoly elismerés, visszajelzés – magyarázza Vidnyánszky, aki sok fesztiválon járt beregszászi társulatával és a debreceni Csokonai

Színházzal, dolgozott zsűrikben, hét évig a kortárs magyar drámaírók fesztiválját, a DESZKÁ-t szervezte a Csokonaiában, néhány éven át a szegedi Mezzo Operafesztivál művészeti vezetője volt.

Szabadság és megfelelés

– A művészeknek szükségük van pozitív és negatív visszajelzésekre is, hogy felmérjék képességeiket, hogy lássák, hol tartanak éppen a pályájukon – de a megmérettetés kényszeressége gyakran önmaga ellen fordul. Közkeletű a „fesztiválelőadás” fogalma, ami arra utal, hogy az alkotó nem a saját, szuverén belső művészi útját követi, hanem kifejezetten a „fesztiválipar” vélt vagy valós elvárásainak igyekszik megfelelni, egy trendnek, kanonizált, uralkodó ízlésnek rendeli alá saját útkeresését. Ettől még lehet szakmai értelemben színvonalas az előadás, sőt, sikeres is, de hosszú távon az ilyen típusú alkotó elveszítheti önmagát, és egyszer talán arra kell rádöbbenie, hogy már nincs is mit mondania a világról.

A görcsös megfelelési kényszer és vágy legjobb ellenszere a fesztivál-szervező igazgató szerint: a nyitás, vagyis ha fórumot teremtenek arra, hogy az eltérő művészi gondolatok találkozzanak egymással. A cél pedig ne egymás legyőzése, hanem egymás megértése és elfogadása legyen.

– Bármilyen színvonalas fesztiválról legyen is szó, onnantól kezdve, hogy díjakat, hivatalos elismeréseket osztanak ki, az előadások, az alkotók óhatatlanul egymás „ellenfeleivé” válnak, és mindig felmerül a döntést hozó zsűri objektivitásának a kérdése – mondja Vidnyánszky, aki alkotóként és zsűritagként is ismeri a fesztiválok világát. – Hiszen ami egy sportverseny esetében nagyjából igazságosan, objektív eszközökkel mérhető, a művészetben nehezen megragadható. A fesztiválokon szereplő előadások gyakran össze sem mérhetők, hiszen az igazán eredeti alkotás önálló, egyedi gondolkodásmódot képvisel, amely felrúgja a konvenciókat és zavarba hozza a döntést hozókat.

A görcsös megfelelési kényszer és vágy legjobb ellenszere a fesztiválszervező igazgató szerint: a nyitás, vagyis ha fórumot teremtenek arra, hogy az eltérő művészi gondolatok találkozzanak egymással. A cél pedig ne egymás legyőzése, hanem egymás megértése és elfogadása legyen.

A közönség

– Az alkotó, a szervező részéről óhatatlanul felmerül a magas minőség és a szélesebb közönség „befogadóképességének” – időnként feloldhatatlannak tűnő – dilemmája. Akárhogy csúríjuk-csavarjuk, de a színház vagy egy fesztivál elképzelhetetlen közönség nélkül...

A mai tömeggizlés, a tömegkultúra mesterségesen sulykolt gondolkodásmód – véli Vidnyánszky –, és éppen a magas színvonalú, de nem valamiféle, elefántcsonttoronyba zárt művészet tudja igazán mélyen megszólítani az emberek többségét. Ez egy igen összetett kérdés, de a mai művészi megszólalás egyik legfontosabb feladata, hogy megtalálja azt a keskeny mezsgyét, ami a minőségi és a mennyiségi szempontok között húzódik.

– Menni kell előre, mert nincs más út, nincs más lehetőség, csak a kapuk kitérítése, hogy a közönség minél nagyobb kínálatból válogathasson, és hogy a világból minél több friss gondolat áramoljon be hozzánk.

„Sztalkerség”

– Beregszászban két alkalommal szerveztünk kis fesztivált, amelyet Tarkovszkij híres filmjéről, a *Sztalkerről* neveztünk el. A sztalker a zóna kihalt és veszélyes vidékén keresztül vezeti az Írót és a Professzort, hogy eljussanak a Szobába, ahol valóra válnak az emberek legfontosabb kívánságai. Én úgy fogom fel a színészt, a színházat, mint „sztalkerséget”: a művész, a művészet maga a lélekvezető.

Arra fognak törekedni – ígéri Vidnyánszky Attila –, hogy a Nemzeti Színházban szerveződő nagy fesztivál keretében is „fogható” legyen a művész-sztalkerek üzenete.

KORNIA ISTVÁN

a MITEM vendégei között találkozhatunk jónéhány, az európai színházi életben számon tartott, sokszorosan elismert rendezővel

Valerij Fokin

Zéró liturgia

(Alekszandrinszkij Színház, Szentpétervár, Oroszország)

Andrej Mogucsij

Alice

(Nagy Drámai Színház, Szentpétervár, Oroszország)

Rimas Tuminas

Álarcosbál

(Vilnusi Kis Színház, Litvánia)

Viktor Rizsakov

Gogol.revizor,
Megátkozottak és meggyilkoltak

(Moszkvai Művész Színház, Oroszország)

Oskaras Koršunovas

Peer Gynt

(Norvég Nemzeti Színház, Oslo)

Silviu Purcărete

Ahogy tetszik

(Nemzeti Színház, Budapest)

ZÉRÓ LITURGIA

(Dosztojevszkij A játékos című regénye nyomán)

rendező: VALERIJ FOKIN

Alekszandrinszkij Színház | Szentpétervár, Oroszország

GOGOL.REVIZOR

rendező: VIKTOR RIZSAKOV

Művész Színház – Stúdió | Moszkva, Oroszország

Viktor Asztafjev:

MEGÁTKOZOTTAK ÉS MEGGYILKOLTAK

rendező: VIKTOR RIZSAKOV

Művész Színház | Moszkva, Oroszország

Gogol:

HÁZTÚZNÉZŐ

rendező: IVAN VIRIPAJEV

Stúdió Színház | Varsó, Lengyelország

Muhaned Alhadi:

CAMP (Tábor)

rendező: MUHANED ALHADI

Nemzeti Színház | Bagdad, Irak

A. P. Csehov:

SIRÁLY

rendező: TONI JANEZIC

Szerb Nemzeti Színház | Újvidék, Szerbia

Szénási-Zsukovszkij-Lénárd:

MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL

rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

Lermontov:

ÁLARCOSBÁL

rendező: RIMAS TUMINAS

Kis Színház | Vilnius, Litvánia

MITEM – MADÁCH NEMZETKÖZI SZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ

2014. március 26. – április 6. (tervezett előadások)

GODOT IMPROVIZÁCIÓK

(Samuel Beckett Godot-ra várva című darabja nyomán)

Rendező: PETRU VUTCĂRĂU

Eugène Ionesco Színház | Kisinyov, Moldova

Jon Fosse:

EGY NYÁRI NAP

rendező: FARID BIKCSENTAEV

Galiaskar Kamal Állami Tatár Színház | Kazán, Oroszország

William Shakespeare:

AHOGY TETSIK

rendező: SILVIU PURCĂRETE

Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

William Shakespeare:

MACBETH

rendező: DAVID DOIASHVILI

Állami Zenés és Drámaszínház | Tbiliszi, Grúzia

KÉT SORSJEGY

(Caragiale műve alapján)

rendező: ALEXANDRU DABIJA

I. L. Caragiale Nemzeti Színház | Bukarest, Románia

ALICE – körfutás két felvonásban

(Lewis Carroll műve nyomán)

rendező: ANDREJ MOGUCSIJ

Nagy Drámai Színház | Szentpétervár, Oroszország

Henrik Ibsen:

PEER GYNT

rendező: OSKARAS KORŠUNOVAS

Nemzeti Színház | Oslo, Norvégia

Paul Claudel – Arthur Honegger:

JOHANNA A MÁGLYÁN

rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

Nemzeti Színház | Budapest, Magyarország

Rendező és színházpedagógus, a kortárs orosz színházi szcéna egyik meghatározó alakja Viktor Rizsakov. Sztanyiszlavszkij egykori színházában, a moszkvai Művész Színházban rendez és tanít, az orosz főváros egyik befogadósínházát, a Mejerhold Központot irányítja, Szentpéterváron pedig különleges fesztivált szervez évek óta. A Nemzetiben látható Fodrásznőt jegyző Rizsakov a tavaszi MITEM-re két előadását hozza el Moszkvából.

TALÁLKOZÁSOK

Viktor Rizsakov aktualitásról, kanonizálásról, az elkopó arculatról és a közös ünneplésről

Mitől jó egy színházi fesztivál?

– Erre a kérdésre nem könnyű egyértelmű választ adni, hiszen minden kor, minden kultúra más és más kritériumok szerint fogalmazza meg a fesztiválnak mint közösségi eseménynek az értelmét és célját. Ha egyáltalán megfogalmazza! A folyamatosan változó világban a közönség és az alkotóművészek szemlélete, igényei, egymással szembeni elvárásai állandóan változnak. Ami tegnap még jónak és izgalmasnak számított, ami inspiráló volt a kulturális térben, az mára lehet, hogy elveszíti aktualitását, nem hoz új gondolatokat.

Aktuálisnak kell lenni?

– Annak, aki fesztivált szervez – egyáltalán, annak, aki színházzal foglalkozik –, nagyon érzékeny receptorokkal kell rendelkeznie. Érzékelnie kell, úgymond, a kor és a hely szellemét, és olyan módon érdemes kitalálnia fesztiváljának az arculatát, hogy az ne csak a mának, hanem a holnapnak is szóljon. Egy jól kitalált színházi fesztivál nagyon komoly hatással lehet a következő nemzedékek gondolkodására.

A szentpétervári „Öt este” fesztivál, amelynek egyik szervezője, ilyen?

– Az „Öt este” tulajdonképpen a 2001-ben meghalt neves és méltatlanul háttérbe szorított pétervári drámaíró, Alekszandr Vologyin szellemiségét igyekszik ápolni, illetve tovább örökíteni. Ilyen értelemben elég szokatlan, szinte altruista vállalkozás. Szándékosan kerüljük a protokollt és a hamis pátoszt, egy teljesen közvetlen, „emberarcú”,

lélektől lélekig szóló kapcsolatot igyekszünk kialakítani a közönségünkkel. Úgy gondolom, hogy ez volt Vologyin alkotói hitvallásának a lényege. Soha nem törekedtem arra, hogy benne legyen a fősodorban, ennek következtében nem is lett – úgymond – kanonizált szerző, holott a műveiben megnyilvánuló mélységes emberismeret, a humánus ragyogása méltóvá tenné erre.

Egy fesztivál óhatatlanul is kanonizál. S ha jól működik, bekerül a fősodorbba, annak része, meghatározója lesz.

– Ügyelni kell arra, hogy ha meghatározóvá válik is egy efféle megmozdulás, ne nőjön túl önmagán. Úgy érzem és tapasztalom, hogy a „vologyini” szellemiségben a kaotikus, értékvesztett létben olyan kis gyertyaláng a múltból, amely a jövőbe világít, és bármilyen meglepő, de ez a fesztivál számos olyan embert kötött össze, akik különböző nemzedékekhez tartoznak – akár ismerték Vologyin munkásságát korábban, akár nem. A fesztiválunk ilyen értelemben tematikusnak mondható, hiszen leginkább Vologyin színműveinek bemutatására összpontosítunk különféle rendezői felfogásban, de már jó pár éve elkezdtük tágitani a kört, és most már olyan előadásokat is meghívunk – akár külföldről is –, amelyek valamilyen módon összecsengenek Vologyin különleges intonációjával. A „vologyini” szellemiségre leginkább az ember iránti szeretet, valamiféle sajátos derű a jellemző – ami nem jelent felszínességet és üres érzélgősséget, hanem az emberi lét megértésének lényegéből fakad.

Elátkozottak és meggyilkoltak

Viktor Asztafjev megrázó erejű regényéből készült színpadi adaptáció, a moszkvai MHAT (Művész Színház) előadása, amely évek óta sikerrel fut az orosz főváros egyik legjelentősebb színpadán. Maga kritika és maga a rendező is úgy tartja, hogy formanyelvet, a színészi játék erejét tekintve is egyik legerőteljesebb munkája. Megrendítő, ugyanakkor felemelően szép történet, egyfajta vallomás az orosz sorsról, a háborúról és a szeretet mindent legyőző erejéről.

Gogol.revizor

A Művész Színház mellett működő színházi stúdió növendékeinek nagysikerű vizsgaelőadásából nőtt ki, és Gogol klasszikus művének friss, mai nyelven megszólaló parafrázisa, melyet a fiatal színészek lendülete, szípkázó humora éltet.

Sokan úgy gondolják, hogy egy fesztivál sikeréhez nagyban hozzájárulnak az ismert rendezők és színházak „sztárelőadásai”, melyek fesztiválról fesztiválra vándorolnak. Mit gondolt erről?

– Önmagában semmi kivetnivalót nem látok abban, ha ismert rendezők jó előadásait minél több helyen, minél több fesztiválon megmutatják, hiszen ez nemcsak az adott esemény közönségét gazdagítja, de az előadást is tovább élteti. Ugyanakkor fennáll a veszélye annak is, hogy a fesztiválok a biztos siker érdekében egyre inkább a már kipróbált, „bevált” előadásokat részesítik előnyben, nem merik vállalni a felfedezés kockázatát, és lassacskán ugyanazok az előadások kezdenek vándorolni mindenfelé. Ez persze nem jelent feltétlenül színvonalvesztést, de ilyen értelemben ezek az események elkezdnek egyre jobban hasonlítani egymásra, és ez elkoptythatja az arculatukat. Nagy gondnak találok, hogy az efféle szemlék feszített tempója kevés lehetőséget ad a társulatoknak az egymással való találkozásra, az eszmecsere. Holott éppen ez volna a lényeg! Megnézni egymás előadásait, és beszélgetni róluk. Hogy a jelenlétünk egyúttal párbeszéd is lehessen, vitákkal és álmodozásokkal, közös ünnepléssel.

Mit tart a díjakról?

– Nehéz kérdés. Én is örülök, ha díjakkal ismerik el a munkámat, de egyre kevésbé szeretem az ilyet. A díjazás ugyanis akaratlanul rivalizáláshoz vezethet ahelyett, hogy a művészi ihletet látnánk meg egymás előadásaiban.

Az orosz színházi fesztiválok szervezői a szakmai szempontokat vagy inkább a közönség igényeinek kielégítését részesítik előnyben?

– Azt hiszem, ez a két szempont Oroszországban sem válik szét élesen az igazán igényes fesztiválok esetében. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a legfontosabb szakmai szempont a közönség magasabb rendű szellemi-művészi igényeinek szolgálata. A műveltebb, igényesebb nézők természetesen a különleges, spirituális élményeket keresik a színházban, de még az átlagközönségről is elmondható, hogy a magas színvonalon, valódi színészi jelenléttel előadott darabok ragadják meg a figyelmét. Évszázados hagyományról beszélhetünk, hiszen Sztanyiszlavszkijtől kezdve számos iskolateremtő rendező és színház formálta az orosz közönség gondolkodását. Az 1990-es évek táján viszont megjelent egy új nemzedék, akik közé én is tartozom, amely már egészen másként érzékeli a világot, másképp asszociál, mások az emlékei. Nagyon fontos, hogy ez a generáció újragondolja azt, amit örökölt, és valahogyan folytassa ezt a munkát. Ehhez nekünk is nyitottnak kell lennünk, meg kell értenünk, mik azok az értékek, amelyek az utánunk jövőket mozgatják.

Mit remél a budapesti MITEM-től?

– Néha az az érzésem, hogy a bőség zavarával küzdünk színházi fesztiválok tekintetében Oroszországban. Lassan a közönség is telítődik, ráadásul számos zenei vagy egyéb kulturális esemény is kínálja magát. A sokszínűség persze jó, helyes. Hatalmas, tömegeket megmozgató rendezvényeink is vannak, ahol nagyon kevés lehetőség adódik a személyes kontaktusra. Ezért én egyre inkább az „emberarcú”, „emberléptékű” fesztiválokat részesítem előnyben. Remélem, sokszínűség mellett a MITEM is ilyen lesz! Örömmel jövők!

KOZMA ANDRÁS

Udvaros Dorottya: Kíváncsi vagyok!

A Katona József Színház művészeként bejárta a világot. Vannak élesen élő fesztivál- emlékei?

– Fel sem tudom sorolni, hány helyen jártunk egykor a Katonával. Pármában például láttam Ingmar Bergman rendezésében a *Peer Gynt*-öt, amelyben Aase anyó Bibi Anderson volt, Peert pedig egy középkorú, sánta, festett hajú színész alakította – el se tudtam képzelni, hogy ez miként lehetséges. Lenyűgözőek voltak! Az a tudat különösen megbizsergetett bennünket, hogy Bergman színészei is látnak minket... Be kell vallanom, nem csupán a színházi élmények miatt marad emlékezetes egy-egy fesztivál... 1987-ben Berlinben voltunk, ahol hatalmas kulturális eseménysorozattal ünnepelték a város alapításának 750. évfordulóját, mi pedig egy hétig élveztük az akkor még kettéosztott város nyugati felének hihetetlenül sokszínű pezsgését. Itthon nem vetített Wim Wenders-filmet néztünk egy moziban, Hollósi Fricivel először ittunk sötét Guinness sört... De az is igaz: mivel a vasfüggöny mögül érkezünk, felfokozott kíváncsisággal nézték az előadásainkat. Az ilyesmi doppingolja a színészt...

Fontos találkozásokban is volt része?

– A sok közül az egyik legkülönösebb jut most eszembe. Talán Stuttgartban vagy Frankfurtban ültünk a fesztiválsátorban sörpadok mellett, és valaki észrevette közülünk, hogy a szomszéd asztalnál ül Sheryl Sutton. A világhírű rendező, Robert Wilson egyik színésznője volt Sutton, akiről Pilinszky könyvet is írt. Lassan odaszívárogtunk köréje, kézzel-lábbal magyaráztuk neki, hogy magyarok vagyunk, Pilinszky nevét emlegettük, ő pedig boldog volt, hogy a költő-barát honfitársaival találkozhat. Az is a fesztiválok sajátja, hogy azt az előadást, amiben Sutton játszott, nem láthattuk. A társulatok jönnek, próbálnak, játszanak, és már utaznak is tovább vagy haza...

Ha mégis van mód más társulatok előadásait nézni, mit figyel?

– A színész nagyon zárt közösségben, feszes tempóban éli az életét: próba, előadás, próba, előadás... Egy-egy fesztiválon találkozhatunk kollégákkal, akik másként játszanak, próbálnak, más a hozzáállásuk, mások a

tradícióik – de a végeredmény hasonló. Úgy értem, hogy ha telítve van mondanivalóval az előadás, akkor az hat. Én erre vagyok kíváncsi: hogyan hatnak? A legjobb előadás persze az, amelyik engem is nézővé tud tenni.

Az idegen nyelv nem akadály?

– A remekművek olyan örökérvényű mondanivalót hordoznak magukban, ami átsüt rajtuk, ha jól játszunk. A világhírű rendező, Giorgio Strehler volt a párizsi színhelyű Európai Színházi Unió alapítója, aki semmiféle tolmácsolást nem engedélyezett. Aztán jöttek a szinkrontolmácsolásos megoldások, ami még mindig elfogadhatóbb, mint a feliratozás. Nincs annál kiábrándítóbb a színésznek, mint amikor a nézőtérre pillantva azt látja, hogy a közönség valahová a feje fölé néz, mert ott olvasható a szöveg, amit a színész éppen mond... Én hiszek abban, hogy ami igazán jó, az hat – a színész által!

A fesztiválsiker az itthoni munka visszaigazolása?

– A legfontosabb, hogy estéről estére saját közönségünknek tudjunk mesélni magunkról... Az is fontos természetesen, hogy egy itthon már futó előadást sokféle nyelvű és habitusú közönség előtt is ki tudjunk próbálni. Bogotában például késő estebe nyúlóan játszottuk *A három nővér*-t, és gondoltuk, majd udvariasan megtapsolnak minket ezek

a vérbő népek, de – nagyképűség nélkül mondhatom – várakozáson felül ünnepeltek bennünket, és sodortak magukkal a dél-amerikai éjszakába... Ugyanezzel *A három nővér*-rel a németországi Wiesbaden gazdag, fürdővárosi közönségét is sikerült kibillenteni hűvös tartózkodásukból. Az ilyen élmények annak visszaigazolása, hogy az előadás működik: hatást kelt, érzelmeket vált ki különböző beállítottságú és vérmérsékletű nézőkből is.

A bukásból is lehet tanulni. Erre is volt példa?

– Nem is olyan régen történt... a Salzburgi Ünnepi Játékokra felkérték Schilling Árpádot, hogy a zene és a szöveg viszonyáról szóló előadást rendezzen. Hihetetlen, hogy mekkorát buktunk! A produkciónak azonban már voltak további lekötött állomáshelyei, és ahogy városról városra jártunk, Süssi (*Schilling Árpád – a szerk.*) folyamatosan dolgozott, finomított az előadáson, míg végül Berlinben egy lerobbant bálteremben – nyilván egy befogadóbb közeg előtt – már sikerünk lett.

Egy szerveződé nagy nemzetközi színházi fesztivál kapcsán beszélgetünk. Ez eddig hiányzott a magyar színházi palettáról.

– Pedig számomra annyira evidens, hogy erre szükség van...

Annál érdekesebb és szomorúbb, hogy eddig ilyen nem volt.

– Én színész vagyok, ez nem az én asztalom. Én csak annyit mondhatok, hogy rettetően várom, hogy lássam, más országok művészeit mi foglalkoztatja, hiszen nem csupán a műveket hozzák magukkal, hanem azt az életet is, amiben alkotnak, dolgoznak...

A tervek szerint grúz, tatár, román, litván, szerb, norvég, moldáv, orosz színházak jönnek a Nemzetibe. Mire kíváncsi leginkább?

– Mindenre! De elárulom, elfogult vagyok az oroszok javára, mert mindig nagyon nagy élmény volt orosz mesterekkel – Vasziljevvel, Ljubimovval – dolgozni. Megrázott, felkavart az a szenvedély, amivel ők egy-egy művet színre vittek. Jó volna látni azt is, hogy az egykori szovjet színházi világból kiszakadtak, akiknek a gyökerei nagyon mélyen közősek, mennyire járnak külön utakat és merre haladnak. És ha már eljönnek Magyarországra, a Nemzetibe a moldávok, tatárok, grúzok, őket is megnézem. Efféle egyedülálló alkalmakat vétek kihagyni!

KORNIA ISTVÁN

FESZTIVÁLÉLMÉNYEK

Udvaros Dorottya és Rácz József is bejárta a fél világot, Európa színházi fesztiváljait. Élményeikről, tapasztalataikról mesélnek a tavaszi MITIM-re, vagyis a Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra készülve.

Rácz József: Verseny helyett ünnep

Kollégaként vagy nézőként ül be az előadásra egy fesztiválon?

– Olyan kollégaként, aki néző akar lenni. Ha pedig ismerősök játszanak az adott darabban, akkor az előadás kezdetén még egy kis drukk is van bennem: legalább annyira szurkolok az előadás sikeréért, mint ők maguk.

Minden alkalommal van idő „nézősködni” egy kicsit?

– Nem, dehogy. Van, hogy megérkezünk, játszunk, bepakolunk, hazamegyünk, vagy tovább, a következő állomáshelyre. Én nagyon kíváncsi vagyok arra, hogy a másik társulat mit hogyan csinál, ezért ha csak lehet, mindent megnézek...

Egy-egy fesztivál megmérettetés is. Jól tűri a versenyhelyzeteket?

– Ha fesztiválokra megy valaki, akkor nyilván mindig jobban odafigyel, izgul. Már csak azért is, mert ha valahová beválogatták, akkor ott az adott helyzetben a legjobbak között szerepel. Nem erőlködöm, és nem játszom másként ilyenkor sem. Persze minden színésznek, így nekem is megvannak a görcseim, elvárásaim önmagammal szemben. Az ember teljesítménye nem is mindig egyenletes. Nem feltétlenül az a célravezető, ha mindent beleadok. Van, hogy pont vissza kell vennem annak érdekében, hogy ne legyek annyira görcsös. Nincs ez másként fesztivál-situációban sem.

A megfélemlési vágy előjön ott a zsűri előtt?

– Szeretem a sikert, az elismerést, de megfélemlési vágy talán már nincs bennem. Ha erről van szó, akkor már leginkább a közön-

ségnek szeretek megfelelni. Ha emellett még a zsűri is elismeri a teljesítményemet, az plusz siker. De a legfontosabb, hogy egységben működjön az előadás, hogy mindenki jó legyen.

Akkor inkább úgy kérdem: egy-egy fesztivál meghívás fontos szakmai visszajelzés?

– Minden előadás és közönség fontos – a fesztiválok szakmai közönsége is. A beregszászi társulat – amelynek szintén tagja vagyok – évente 130-150 előadást is játszott falvakban, kisvárosokban, és évente pár alkalommal eljutottunk egy-egy fesztiválra, ahol a színházi szakma is nézte a teljesítményünket. Az ilyen szereplések viszonylagos elszigeteltségünkben komoly hajtóerőt jelentettek.

A beregszászi társulat Tbiliszitől Helsinkig, Metztől Moszkváig sokfelé járt. Ha egy társulat meghívást kap egy seregszemlére, már siker. De ott meg is lehet bukni.

– A beregszászi időkben ilyenben is volt részünk. Óriási sikere volt a *Gyilkosság a székesegyházban* című előadásunknak a neves torunói KONTAKT Fesztiválon, míg a határon túliak kisvárdai fesztiválján nem sok figyelmet keltettünk vele. A következő évben *Az ember tragédiáját* vittük Torunba nagy reményekkel, és megbuktunk vele, de díjat kaptunk érte Kisvárdán. A beregszászi színháznak egyébként jócskán akadtak olyan darabjai, amik megérdemelték volna a legjobbak közé jutást egy-egy seregszemlén. A *Szarvassá változott fiút* például Pécsen a POSZT-on csak versenyprogramon kívül tudtuk játszani a Tettyén, a *Három nővérrel* pedig még odáig sem jutottunk. Mindkét produkcióval sikerünk volt Moszkvában, Kijevben, a francia Passages Fesztiválon és még számos helyen...

Mi tesz jóvá egy fesztivált? A díjak? A szakmai elismerések?

– Ezek kétségtelenül fontosak, jól esnek. De megtörtént, hogy csak utólag tudtuk meg, hogy az adott szemlén díjakat osztottak, mégis jól éreztük magunkat efféle tét nélkül is. Azt hiszem, inkább az élmények, benyomások döntenek: ha látunk egy jó rendezést, egy szokatlan megoldást, vagy egy színésztársat, aki olyat mutatott, amit eddig nem tapasztaltunk tőle. Nagy élmény volt a moszkvai Színházi Olimpián részt venni 2002-ben. S bár a nevében olimpia volt ez a hatalmas megmozdulás, nem osztottak díjakat. Maga a részvétel volt a kitüntetés. Azt hiszem, ez a fesztiválszervezők művészete: díjak nélkül, pusztán a válogatással megadni a rangját egy találkozóznak. Így lesz belőle verseny helyett ünnep.

RÁTH ORSOLYA

Arthur Honegger – Paul Claudel:

Johanna a máglyán

misztérium nyolc képből, egy felvonásban

Szent Johanna – TOMPOS KÁTYA / KISS EMMA e. h. **I**
 Szent Domokos – BLASKÓ PÉTER **I** Hordók anyja –
 UDVAROS DOROTTYA **I** Lisztes molnár – BODROGI
 GYULA **I** Anya – NAGY MARI **I** Klerikus – BAKOS-
 KISS GÁBOR **I** Nő – HUSZÁRIK KATA **I** Király – VIDA
 GÁBOR **I** Gyerek – NOVÁK MILÁN AMBRUS
 Énekes szereplők: Porcus – KISS B. ATILLA / TÓBISZ
 TITUSZ / KÓBOR TAMÁS **I** a Szent Szűz – DENK
 VIKTÓRIA **I** Margit – BÁTORI ÉVA / HEITER
 MELINDA **I** Katalin – GÉMES KATALIN / BAKOS
 KORNÉLIA **I** Tenor – HAJDÚ ANDRÁS **I** Basszus –
 KRISTÓF ISTVÁN **I** Klerikus – DÉKÁN JENŐ **I** Női
 szólista – NÉMETH RENÁTA

Közreműködők: MÁV Szimfonikus Zenekar // Budapesti
 Stúdió Kórus // Honvéd Férfikar // a Kodály Zoltán
 Magyar Kórusiskola gyermekkara // Bozsik Yvette Társulat

Koreográfus: Bozsik Yvette // Díszlet és jelmez:
 Oleksandr Bilozub // Maszk: Varga-Járó Ilona //
 Dramaturg: Rideg Zsófia // Rendezőasszisztens:
 Túú Zsófia // Súlyó: Gróf Katalin // Ügyelő: Dobos Gábor,
 Géczy István // Korrepetitor: Komlósi Zsuzsa

Vezényel: Strausz Kálmán, Kocsár Balázs

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

PREMIER: november 29., 19 óra – Nagyszínpad

„Maga Szent Mihály adta ezt a kardot a kezembe, ezt a fényes, hatalmas kardot. Nem Gyűlölet a neve – úgy hívják: Szeretet.” Számomra erről szól Honegger és Claudel műve, amely egyetlen hatalmas pillanat: egyazon pontban ér Johanna a látomásokat által visszafelé elmondott élettörténetének az elejére, mint amikor fellobban a máglya, amelyre ellenségei és árulói juttatták Franciaország megmentőjét. A kezdet és a vég, egy ember életének eleje és vége egyetlen – előadásnyi hosszúságú, másfél órányi – drámai eseménybe sűrítve.

Vidnyánszky Attila, rendező

a fotókat készítette:
 EÖRI SZABÓ ZSOLT

Johanna a máglyán

A kritikus cikkeket olvasva úgy tűnik, van olyan színházi alkotó, akitől szinte elvárás, hogy politizáljon a rendezéseiben, míg mások esetében ez felháborító skandalum.

Politika, színház, máglya

fotó: Rozmanitz Gábor

A Nemzeti új bemutatója, a *Johanna a máglyán* kapcsán újra fellángoltak a viták politika és színházművészet kapcsolatáról. Mielőtt rátérnék erre a kérdésre, rövid vélemény az előadásról: magyar színpadon ritkán látni ennyire látványos és izgalmas összművészeti alkotást, lenyűgöző a zene, az ének, a látvány, a mozgás, a tánc és a színészi játék gondosan megkomponált együttese. Elegáns kivitelezésű, nagyszabású előadás, láthatóan kompromisszumok nélkül valósíthatta meg Vidnyánszky Attila a megálmodott univerzumát.

A legtöbb kritika szintén megpendítette az előadás magas színvonalát és egyedi látványvilágát, de a cikkek túlnyomó része a produkció politikai vetületével foglalkozott. A legtöbben porba döngölték a rendezőt, s kikérték maguknak az egyes részletekben felfedezett politikai jelentéstartalmakat.

Ennek kapcsán újfent kiderült, semmiféle konszenzus nincs a hazai művészeti diskurzusban erről a témáról: Lehet-e politizálni a színházban vagy sem? Megjelenhet-e aktuálpolitika a színpadokon? Ha megjelenhet, milyen formában, hogyan? A kritikus cikkeket olvasva úgy tűnik, van olyan színházi alkotó, akitől szinte elvárás, hogy politizáljon a rendezéseiben, míg mások esetében ez felháborító skandalum.

Természetesen politizálhat a színház, a kérdésfelvetés is ostoba, mindig is politizálhatott, amennyire ezt engedték az egyes történelmi korszakokban. Alapvető elvárás a színházi alkotóktól, hogy a saját korukra reflektáló előadást hozzanak létre, amely kornak a politika immanens része. Nyilván nem a múlt század első felében született, Ervin Piscator-féle ortodox politikai színházról beszélünk, amely alapanyagában is a hétköznapiakból, hírekből és dokumentumokból építkezett, hanem olyan előadásról, amelybe beszívároga a külvilág kontextusa.

Alkotója válogatja, hogy ezt a „szívárgást” miképp oldja meg: a darabválasztás kézenfekvő megoldás, lásd Alföldi Róbert *Mephisto* rendezése, de ezernyi más mód kínálkozik a vendégszövegek beleírásától a különböző színpadi jelzések elhelyezéséig. Például a Radnóti Színház egyik előadásában egyértelműen a Nemzeti Színház jelenlegi igazgatóját formálja meg az egyik szereplő, cseppet sem hálás módon. A Mohácsi testvérek – más ötletek mellett – így reflektáltak arra a világra, amelyben élnek és alkotnak. Alföldi rendezéseinek a többségéről is elmondható a politikum állandó jelenléte.

Vidnyánszky Attilának szíve joga, hogy ugyanezt tegye. Nehezebb a dolga, hiszen a színházi politikum tradicionálisan a fennálló hatalmi rendszer, az uralkodó status quo ellen irányul, azt kritizálja a művészet eszközeivel, vagy éppen olyan jelenségeket emel fel és világít meg, amelyek megoldatlan konfliktusforrások a társadalomban (szegénység, rasszizmus, másság elleni tolerancia hiánya, drogfogyasztás stb.). A regnáló kurzus melletti előadások nem apellálhatnak a hatalommal való szembenállást hálásan jutalmazó nézői reakciókra.

Vidnyánszky áttételesen már a *Vitéz lélek*ben is politizált, színházának ponyvatartó vasait verte le a földre, de a *Johanna a máglyán* már direkt politikai gondolatokat is megfogalmaz. Vidnyánszky euroszepticismusa a *Bolha a fülbe* című Feydeau-bohózat debreceni előadásában is megfogalmazódott, a központi helyszínül szolgáló kupleráj Brüsszelbe helyezésével, az Európai Unió és a bordélyház azonosításával. Ezt a gondolatmenetet formálta keményebbre a *Johannában*: az előadás egésze azt sugallja, hogy a színpad mögött ma is ugyanolyan nagyhatalmi sakkjátszmák folynak, mint Johanna korában, s nekünk ezekről vajmi kevés tudomásunk lehet. Az igazaknak a képmutatás és a manipuláció óriási kártyaváraival kell megküzdnie – akkor és most is.

Vidnyánszky tehát konokul hajtogatja ezt a gondolatot, szuverén alkotóként ezt próbálja megjeleníteni színpadán. Mint mondtam, ehhez minden joga megvan, viszont a gondolat kifejezésének módját és „hordozórakétáját” erősen problematikusnak látom. Egy rossz szóvicc (Cohn-Bendit) és EU-politikusok nehezen kivethető karikatúráinak a felvonultatása darabos megoldásnak tűnnek. Ennél nagyobb gondnak érzem a darab és a mondanivaló párosítását: Szent Johanna és a mai Magyarország történetének analógiája számomra disszonáns, nem értem a két történet morális azonosítását. Azaz nem a politizálás tényével van bajom ebben a filmszerűen kivitelezett előadásban, hanem annak módjával és eszközeivel.

Osztovits Ágnes

Tompos Kátya valamennyi színpadi pillanata lenyűgöz. Blaskó Péter a Johannát vigasztaló, végül magára hagyó Domonkos testvér szerepében remekel.

Minden megvan

Máig emlékszem arra a sok évtizeddel ezelőtti hatalmas élményemre, amikor Honegger– Claudel oratóriumát rádióban hallgattam. (Akkoriban szívárgott be hozzánk a nyugati kultúra.) Mi mindent tud a zene és az emberi hang! És lám, szerves egységet alkothat a szent és a profán, ha mozgósítható hozzá több évszázad művészi tapasztalata, víziója, dallam- és nyelvi világa. A máglya felől visszapörgetett történet egy értetlen, ostoba, önző világot mutatott, amely hátat fordít annak az Isten által vezérelt parasztlánynak, aki küldetését teljesítve egyesíti Franciaországot a százéves háborúban. Johanna elveszejtésében orosz-lánrészt vállaltak a csupán az orruk hegyéig látó, cinikus politikusok, az őket kiszolgáló főpapi méltóságok, s persze a könnyen befolyásolható tömegek. Claudel költői szövege nem magyarázott – a franciák úgyis mindent tudtak a hősien harcoló Jeanne d'Arcról, akit mindössze 19 évesen máglyahalálra ítélték, s akit a 19. század elején előbb boldoggá, majd szentté avattak. A költő vízióit vetítette elénk: a disznó vezetésével állatsereglet dönt Johanna sorsáról, de ők csak azt az ítéletet hajtják végre, amit a politikai kártyaparti gögös, ostoba résztvevői kiterveltek. Johanna szegény mit sem ért az egészből.

Sokáig nem tudtam – mea culpa –, hogy Claudelék szándéka szerint táncjáték kíséri a drámai oratóriumot. Bevallom, máig sem értesültem arról, milyen koreográfiát készített hozzá a két művész közös barátja, a varázslatos orosz táncosnő, Ida Rubinstein, a harmincas éves Párizsának egyik fő attrakciója.

Amikor meghallottam, hogy Vidnyánszky Attila a Nemzetiben színre viszi a *Johanna a máglyánt*, egy pillanatig sem csodálkoztam. Ez a zene, ez a dráma tánccal kiegészítve az a totális színház, ami mindig is vonzotta, itt elmosódnak a műfaji határok, a költészet, a zene, a mozgás együttesen hat a nézőre, együtt idézi elő a nagy katarzist. Ami a mai magyar színházi világban keveseknek adatik meg, neki most megadott: kiváló szimfonikus zenekar, remek szólóénekesek Kiss B. Attila vezetésével, nagyszerű kórus, neves koreográfus (Bozsik Yvette), látvány- és jelmeztervező (Olekszandr Bilozub), s nem utolsósorban pazar színészek. És persze a Nemzeti ritkán kihasználta, korszerű színpadtechnikája. Attól nem kellett tartani, hogy a *Szarvassá változott fiú* vagy a szegedi *Az ember tragédiája* rendezője nem győzi szusszal, hogy nem tud mit kezdeni a több mint száz színpadi szereplővel (a zenekar és a

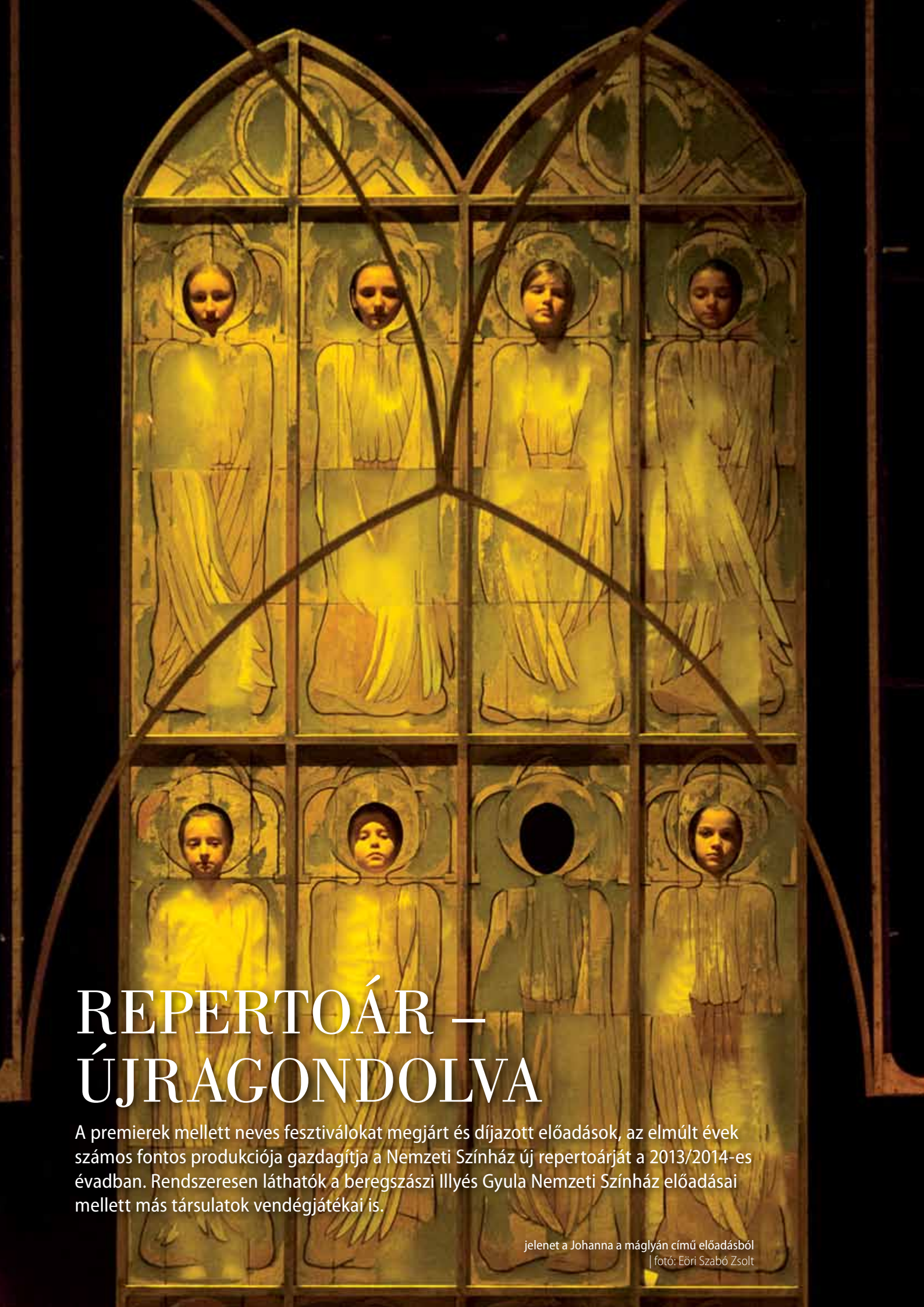
kórus végig jelen van), hogy a középkori misztériumjáték, a commedia dell'arte, a lélektani dráma lehetőségei elsikkadnak, hogy nem sikerül megteremteni a szöveg, a zene és a mozgás harmóniáját. Hogy ne lenne ismét hibátlan a színészvezetés. Minden megvan.

Tompos Kátya valamennyi színpadi pillanata lenyűgöz. A haláltól reszkető, de hitét, elveit fel nem adó fiatal lány szinte eseng a megértésért. Mert szép, ha az embert felülről vezérlik (Mária, Margit, Katalin), ha onnan segítik, de megtört, megcsalatott emberként földi segítség is kellene. Tompos ritkán látható alázattal és hittel formálja meg az erős, mégis törekény Johannát. Amikor az előadás végén – miután alteregója felemelkedett a mennybe – hóféhér ruhájában lassan végiglépdel a színpadi árok előtti keskeny pallón, még az is szívébe zárja, aki kételkedve figyelte isteni elhivatottságát. Blaskó Péter a Johannát vigasztaló, végül magára hagyó Domonkos testvér szerepében remekel. (Csak tudnánk, miért bújtatták barna csuhába, ha Johanna fehér ruhájáról ismeri fel.) Udvaros Dorottya Johanna ellenpólusaként szinte minden világi jelenetben benne van. Ő a nagy parázna, a verbő asszony. Udvarosnak, noha régóta tudjuk, hogy mindent el tud játszani, most színpadi alázata példaadó, ahogy a rövid szerepben feltűnő Bodrogi Gyulák, az örök anyát megsemmélyesítő Nagy Marié, vagy a lány szerepében Huszárik Katáé.

Szóval minden megvan. Csak egy kicsit több, mint amit halandó nézőként be tudunk fogadni. Sokszor csak kapdossuk a fejünket, mi mindenre kellene figyelnünk. Paul Claudel valóban nagyon sűrű szöveget alkotott, s bizony politizált is keményen. Egy-egy kiszólás erejéig. Vesszen a Sorbonne, vesszen Anatole France, azaz az istentagadók. (A híres párizsi egyetem és a Nobel-díjas író Jeanne d'Arc isteni küldetését soha nem ismerte el, ami a konvertita Claudelt mélyen felháborította.) Az is igaz, hogy a kártyázó politikusokat a franciák még azonosítani tudták, s a költő megvetette őket. De miért lettek a mostani előadásban európai uniós politikusok? Persze mindent szabad a színpadon, de talán ha a szomszédvárakban baloldali tüzek lobbannak, nem kellene jobbról visszalőni. A *Johanna* végül is messze többről szól, mint a politikáról: a szeretet erejéről. És a mostani előadás is többről beszél, mint egyes politikai szereplők alantas bajkeveréséről. Kár, hogy erről folyik a napi diskurzus.

fotó: Bulla Bea

REPERTOÁR – ÚJRAGONDOLVA

A premierek mellett neves fesztiválokat megjárt és díjazott előadások, az elmúlt évek számos fontos produkciója gazdagítja a Nemzeti Színház új repertoárját a 2013/2014-es évadban. Rendszeresen láthatók a beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház előadásai mellett más társulatok vendégjátékai is.

jelenet a Johanna a máglyán című előadásból
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Jelenet a Vitéz lélekből | fotó: Eöri Szabó Zsolt

VITÉZ LÉLEK

A visszatérés és az újrakezdés meséje és derűje

– A *Vitéz lélek* az újrakezdés darabja: az első világháború után játszódik, és a másodikban íródott – mondja Vidnyánszky Attila rendező. – Amikor romokban a házunk, a hazánk, mivel lehet újrakezdeni, s főleg milyen hozzáállással? Egy számár – a darabban testi mivoltában meg sem jelenő figura – a maga alázatosságával, a hátán hordott keresztjével több mint jelkép. S persze a darab középpontjában ott van még a szerelem csodája is. A mese, ami egyre inkább hiányzik az életünkből. A mese és a derű.

Tamási műve életigenlő módon akar tudósítani arról, hogy egy talpra állási folyamatban vagyunk, s hogy van tartalma és pátosza az önmagunkba vetett hitnek, hiszen ha belegondolunk, minden lepusztultságunkkal, a gátló tényezőkkel együtt mi, magyarok hihetlentül életeros, talpra állni képes nemzet vagyunk.

A *Vitéz lélek* 1940 októberében, közvetlenül az észak-erdélyi bevonulást követően

született. Bemutatója 1941. január 25-én volt a Nemzeti Színházban. A „komoly játék” műfaji megjelölésű színdarab története a visszatérés és az újrakezdés drámája. Annak az elbeszélése ez, hogy – Pilinszky szavaival élve – miként fogadja vissza „az ősi rend” a háború után hazatérőt. A maga korában Tamási ezzel a „programmal”, mely kardcsörtetés helyett arra buzdít, hogy „műveljük megkertjeinket”, korántsem aratott osztatlan sikert. Alapállása akkor naivnak tűnt a kortársak szemében, de a történelem nagyon hamar bebizonyította, hogy a 20. század igazi katasztrófája a „kis világok” pusztulása, a hagyományos közösségek felszámolása lett – elég, ha csak a Ceausescu-féle falurombolásra gondolunk.

Tamási ebben a művében már nem a székel nyelvjárás szembetűnő stíluselemeivel él. Nem édes-bús népszínművet ír, hanem a magyar néplelek igazi drámáját viszi színre. Azt a párbeszédekben megragadható dinamizmust mutatja föl, s hozzá drámaíróként játék-

ba, mely az egy nyelvet beszélő közösségeket végső soron összetartja – ahogyan a múltban, úgy reményeink szerint – a jövőben is.

Tamási Áron

Vitéz lélek

Trill Zsolt, Horváth Lajos Ottó, Mécs Károly, Martinovics Dorina, Reviczky Gábor, Nagy Anna, Tóth László, Tenki Réka, Tóth Augustza, Varga József, Újvári Zoltán

Hangfelvételtől közreműködő zenészek: Pál István (hegedű), Kiss Gy. László (tárogató, klarinét), Réman Zoltán (szoprán és alt szaxofon), Bognár András (ütőgardon), Horváth Balázs (nagybőgő), Csergő Domokos (dobok, ütőhangszerek), Könczei Árpád (zongora, elektromos orgona)

Zeneszerző: Könczei Árpád // Díslettervező: Olexander Bilozub // Jelmeztervező: Balla Ildikó

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

január 3., 4., 16., 20., 23. – 19 óra; 26. – 15 óra
Nagyszínpad

Ráckevei Anna és Szűcs Nelli | fotók: Máthé András

BOLHA A FÜLBE

Avagy mit keres a hortobágyi csikós a brüsszeli Tüzes kandúr mulatóban

Raymonde Chandebise (Szűcs Nelli) házasságtöréssel gyanúsítja férjét Victor-Emmanuelt (Trill Zsolt), aki egy biztosító társaság igazgatója. Csapdát állít neki, névtelen levélben randevúra hívja egy kétes hírű, brüsszeli szállodába, a Tüzes kandúrba, ahova – mint később kiderül – bejáratos a német családi orvos Filtz (Tóth László) és az olasz unokaöcs, Camillo (Mercs János) is. A levelet barátnőjével, Lucienne-nel (Ráckevei Anna) íratja meg, akinek kézírására ráismer férje, a spanyol Carlos Homenidés de Histangua (Olt Tamás), és örült féltékenységi rohamában revolverrel üldözi a vetélytársat. Victor-Emmanuel nem tud arról, hogy a Tüzes kandúr szobainasa, Poche (Trill Zsolt) az ő hasonmása... és ahogyan az lenni szokott, amikor a szálak összekuszálódnak, elszabadul a pokol...

Mindez attól válik igazán izgalmassá, hogy a pergő eseményekben van egyfajta örület, és *„ebben akár fel is fedezhetnénk a színház lényegét vagy legalábbis a komikumét. Mert ha Feydeau tetszik az embereknek, az nem az eszméi miatt van (mert azok nincsenek neki), nem is a figurái története miatt (mert azok ostobák), hanem ezért az örületért, e látszólag beszabályozott gépezet miatt, amely épp fokozása és felgyorsulása által végül felrúg minden szabályt”* – a neves drámaíró Eugène Ionesco fogalmazott így a francia mesterről, akinek legnépszerűbb, legtöbbet játszott műve a *Bolha a fülbe*.

Kassa, Kijev, az Új Színház és a Csokonai Színház után került a 2013/2014-es évadban a Nemzeti színpadára a Feydeau-bohózat Vidnyánszky-féle rendezése. Az előadás kijevi verziójában az ottani orosz nemzeti legna-

gyobbjai játszottak, és négy szereposztásban tizennégy évadon keresztül egészen 2010-ig volt műsoron a bohózat. Kijevben született meg a Nemzetiben is látható, feje tetejére állított színpadkép. A körforgóra kerültek a jelzésszerű, áttetsző szeparék – egy kupleráj fontos színhelyei. Így nincs szükség ajtókon való ki-berohangálásra, színészilag viszont gazdagodnak az alakítások, hiszen a színész akkor is „bent” van, amikor „kimegy”, akkor is látszik, amikor azt játssza, hogy nem látszik... a nézők végig látják őket.

– Nagy karneváli ünnep ez a darab, és most úgy érzem, áttételesen, komikus fénytörésben beszélhetünk általa a helyünkről Európában, a világban – mondja Vidnyánszky Attila, és hozzáteszi: – Természetesen bohózat marad az előadás, de van egy különös

Trill Zsolt

Edelényi Vivien, Varga József, Szanyi Sarolta

alapfelállítás, ami miatt aktuális felhangot kap a produkció: sok különböző nemzetiség futkározása a nagy európai bordélyházban, ahol mi is elfoglaljuk a saját, szerény, mégis sorsfordító szerepünket.

Mivel a francia szereplők mellett az eredetiben is van angol és spanyol, azt gondoltam, mi volna, ha ezt tovább ragoznám – avat be a rendező. – Így lett az orvos német, aki azt mondja: „Itt mindenki az én betegem!” A kupleráj roszakatag vendége görög. És lett egy skót is, mert ebbe a műfajba belefér egy szok-

nyás fickó. A szolgálók – mondanom sem kell –, a nemrég csatlakozott országok állampolgárai... A *Bolha* kupleráját pedig Brüsszelbe tettem át Párizsból (a cím: Rue de Liberte 1789). Mindez azonban nem több egy-egy ötletnél, hiszen itt egyszerűen csak nevetni, kacagni kell... Az ősbemutatón állítólag két embert kellett kórházba szállítani, mert előadás közben kiakadt az állkapcsuk a nevetéstől. Ezt persze nem szeretném, de azt igen, hogy közösen oldódjunk fel a ráismerés gyógyító komikumában.

Georges Feydeau

Bolha a fülbe

Trill Zsolt, Mercs János, Tóth László, Mészáros Tibor, Olt Tamás, Garay Nagy Tamás, Varga József, Kristán Attila, Kóti Árpád, Szűcs Nelli, Ráckevei Anna, Bán-sági Ildikó, Szalma Noémi, Szanyi Sarolta, Edelényi Vivien

Díszlet: Szergej Maszlobojcsikov // Jelmez: Balla Ildikó, rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

január 5., 6. – 19 óra

Nagyszínpad

Básti Juli és Kristán Attila | fotó: Eöri Szabó Zsolt

ZÚRZAVAROS ÉJSZAKA

Egy vidám történet a felkapaszkodottságról

1879 januárjában vehemensen ajánlották a bukaresti napilapok a Nemzeti Színház követező bemutatóját, egy ifjú szerző első komédiáját. A szerepeket a kor ünnevelt művészei játszották, teltház várta a premiert.

A habkönnyű komédiát remélő közönség dermedten ismert magára a szereplőkben, a páholyokban a felcicomázott hölgyek zavartan a legyezőjük mögé bújtak, az előadás végén sokan kifütyülték a színpadra felrágatott szerzőt. Nem véletlenül: a *Zűrzavaros éjszaka* szereplői a 19. század utolsó évtizedeinek, a román polgárság kialakulásának, felemelkedésének tipikus figurái voltak.

Ez a vidám történet a felkapaszkodottságról szól. Itt mindenki egy fejfel magasabbnak szeretne látszani, miközben a nagy nyújtózkodás közepette kivillan a lyukas zokni. Szatíra ez a javából, tele remek jellemrajzokkal. Figyelmünket lekötí a családi háromszög zűr-zavara, amelyben a megcsalt férj a nyilvánvaló tények ellenére vakon megbízik házi bizalmasában, aki szemrebbenés nélkül fölszarvazza.

A háttérben egy sebtében összeeszkábált társadalmi rend körvonalait látjuk – a 19. századi román polgárság születésének pillanatát vette górcső alá Caragiale. Ám nemcsak a sajátosan balkáni világra ismerhetünk rá, amelyet a korrupció, a protekció, a visszaélések hálozata ural, hanem bizony saját közép-európai viszonyainkra is. A korrajz a maga időtlenségével csupán a háttér. Az előtérben az emberi hiúság karneválja tombol. Caragiale az örök emberit, a torzonborz, hazug és nagyravágyó, de esetlenségében, kiszolgáltatottságában, érzelmi zavarában mégis szeretnivaló kispolgárt jeleníti meg abszurdba omló környezetével együtt.

– A Caragiale által megrajzolt jellegzetesen román társadalmi viszonyrendszert magyar színészek játéka kelti életre, így eltávolodhatunk a szerző által „diktált” couleur locale-tól – mondja Szabó K. István rendező. – A darab jellegzetes nyelvezete és figurái éppen olyan hitelesen jellemzik a magyar társadalmat, mint a román. Mert ki ne értené –

akár magyar, akár román –, ha egy darabban féltékenységgel fűszerezett családi perpatvarról, vagy a mindent átszövő politikai háttérű korrupcióról esik szó.

Ion Luca Caragiale

Zűrzavaros éjszaka

Eperjes Károly, Sinkó László, Kristán Attila, Rácz József, Schnell Ádám, Básti Juli, Söptei Andrea

zenészek: Gáspár Álmos, Farkas Rózsa és Horváth Károly

Fordító: Seprődi Kiss Attila // Dísztet- és jelmez: Cristina Milea // Zene: Horváth Károly

Rendező: Szabó K. István

mikor? hol?

január 10., 15., 16. – 19 óra
Gobbi Hilda Színház

Szűcs Nelli - a háttérben: Trill Zsolt, Kristán Attila, Tóth László | fotó: Máthé András

FODRÁSZNŐ

Az elpusztíthatatlan szerelem tragédiája és komédiája

– Irina, a fodrásznő maga a szerelem, a szeretet. Nagyon bátor, hiszen a mai világban félünk azt mondani a másoknak, hogy szeretlek, mert hülyének néznek, mint ahogy ezt a nőt is bolondnak nézik, amiért feltétel nélkül hisz a tiszta és őszinte szerelemben. Kitalál magának egy sztorit egy férfiről, aki a börtönben ül – meséli a címszerepet alakító Szűcs Nelli. – Ennek a férfinak megbocsát, többször is, még a végén is, amikor az meg akarja ölni.

Hogy mi a valóság és mi a képzelet játéka, azt mindenki maga döntheti el, de Szűcs Nelli szerint biztos: Irina azért ragaszkodik ehhez a férfihoz, mert ő adja meg neki a szabadság érzését. De hol a szabadság érzése?

– Van valami ebben az Irinában, ami miatt minden férfi ragaszkodik hozzá. Lehet, hogy nem szép, sőt, egy trampli, akármilyen, de sugárzik belőle: a szerelem és a szeretet – mondja Szűcs Nelli, aki alakításáért a közönségsiker mellett megkapta a Pécsi Országos Színházi Találkozón a legjobb női főszereplőnek járó díjat 2010-ben.

Az azóta számos nemzetközi fesztivált megjárt *Fodrásznő* a címszereplő szerint egyszerre tragédia és komédia, ahogy az életünk is hol komoly, hol pedig derűs... Az előadásban mindez sűrítetten jelenik meg, hiszen, akárcsak a szereplők a színpadon, a nézők is a szélsőségek között „ingáznak”: nevetnek és meghatódnak.

„Arra való a művészet, hogy ne haljunk bele az igazságba” – idézi a rendező, Viktor Rizsakov Nietzschét, és egy interjúban arról is beszélt, hogy a világban gyerekek halnak meg, háborúk dúlnak, békésebb helyeken is sok a betegség, a szegénység, a testi és a lelki nyomorúság, ezzel szemben a színházban a szeretettelenség szeretetté, a boldogtalanság boldogsággá válik. A belefeledkező néző úgy érezheti magát, mint az a kisgyerek, aki pálcájával megtörténtté tehet bármit, amit csak akar.

– A színház nem a valóság, hanem egyetemes játék. Ha megtörténik az előadás, akkor boldogan távozik a néző akkor is, ha fájdal-

mas, szomorú előadást látott. Mert igaz és hiteles volt, amit átélt.

A *Fodrásznő* nézőjét a rendező nem kárhoztatja arra, hogy csak a sötétben kukucskáljon. Az előadásnak Rizsakov szerint ugyanis nem a színpadon kell megtörténnie.

– Az igazat, azon dolgozom a színészekkel, hogy a néző a történetek résztvevőjévé váljon, hogy minden az ő fejében, szívében játszódjon le... A színész nem alakít valakit, hanem annak a valakinek, aki a színpadon látható, csak a tolmácsa a néző felé, és ami így létrejön, valójában nem is előadás, hanem beszélgetés a közönséggel: Önökkel.

Szergej Medvegyev

Fodrásznő

Szűcs Nelli, Trill Zsolt, Tóth László, Kristán Attila

Díszlet és jelmez: Viktor Rizsakov // Fordító és dramaturg: Kozma András

Rendező: Viktor Rizsakov

mikor? hol?

január 9., 30., 31. – 19 óra
Nagyszínpad

„Kóborlunk, vándorlunk... Se vége, se célja.
Még a szerelemre se marad időnk.”

CIGÁNYTÁBOR AZ ÉGBE MEGY

Zenés ballada a szabadságról, a büszkeségről és a szerelemről

A szabad ember a végtelennel méri magát, nem éri be kevesebbel. Felnéz az égre, a Napot nézi, a Holdat nézi, a csillagokat nézi, csillag lesz maga is. Beleolvad a határtalanba, része lesz az egésznek, megszűnik és megvalósul. Felizzik egy töredéknyi pillanatra, felragyog egy hangyafingnyi másodpercre, a szabadság svungjával átgázol az Idő morzsálékán – ami maga az élet. Volt, nincs.

Mi, akárkik, bárkik csak vágyjuk és álmodjuk ezt a szabadságot, és közben otthonná béleljük az Idő ránk eső morzsáját, óvatosan jövőnk-megyünk, de inkább helyben járunk, örülünk a hétköznapiaknak, és féljük az ünnepet, amikor ellátunk a csillagokig. Tudjuk, oda mi el nem jutunk. Ahhoz repülni kéne – de mi a földön járunk, az égbe nem megyünk. És igazunk van, hisz élünk, úgyahogy, de tán holnap is.

Bámuljuk Zobart, a világ lótolvaját, és bámuljuk Radát, a gyönyörű leányt, a két büszke embert, kik mi nem vagyunk. S ha két szabad,

büszke ember találkozik, mint két kemény kő ütköznek, szikrákat szórnak, égbe mennek, és csillaggá válnak. Bámuljuk őket, de helyükbe lépni nem szeretnénk. És igazunk van: úgy élni nem lehet. Úgy csak belehalni lehet az életbe.

Két szabad csillag, része a végtelennek, ragyog az égen, mi fényükbe kapaszkodva oldalazunk át a tegnaptól a mába, a mából a holnapba. Fejünket leszegve a földet nézzük, a hétköznapiak vetjük hátunkat. De két lépés közt róluk álmodunk. Zobarról, kit nem győz le ital, ravaszság, hóhérvölgy – és Radáról, kit nem győz le szép szó, csillogó arany, férfierő. De mindkettőjüket legyőzi a szerelem – ha egymásra néznek. És egymásra néznek, és égbe mennek, és két szabad büszke csillagként legyőzik az Időt, mert tudhatják, azok ott lenni, míg világ a világ, a szabadságról álmodnak.

Lojko Zobart, a lótolvajt, aki gyerekkorában holdharmatot ivott, védelmezik a hegyek, és elkerüli a puska lövés. De a végzetes

szerelmet nem kerülheti el. Ahogy Rada, a boszorkányos szépségű cigánylány sem. Mert a vadlónak acélzablára van szüksége. De nincs az a ló a földön, melyen az ember elmenekülhetne önmaga elől. „Hová megyünk folyton? Se vége, se célja. Még a szerelemre se marad időnk. És közben: olyan szörnyen szeretünk – teljes szívünkkel. Az embernél erősebben csak a ló tud szeretni. És mi? Hogyan fizetjük vissza neki ezt a nagy szeretetet? Korbácsoljuk. És ő még erősebben szeret minket. Értitek ezt? Alig hiszem... Mindenben csalódsz. Csak a szabadságban nem. Már sokakkal ez történt. Még Lojko Zobarral is.”

A kaposvári Csiky Gergely Színház zenés balladája a szabadságról és a minket körülfontó kötelekekről regél. Cigány ballada nem létezhet igazi muzsika nélkül. A *Cigánytábor az égbe megy* című előadás hangulatának a Söndörgő együttes tagjai adnak különleges ízt: élőben játszanak autentikus cigányzenét a színpadon.

Sárádi Zsolt, Czene Zsófia | fotók: Memlaur Imre

Cigánytábor az égbe megy

zenés ballada

Sárádi Zsolt, Gyuricza István, Czene Zsófia, Szula László, Csapó Virág, Tóth Eleonóra, Kőrösi András, Kalmár Tamás, Német Mónika, Nyári Oszkár, Varga Zsuzsa, Némedi Árpád, Mohácsi Norbert e. h., Fándly Csaba / Rózsa Krisztián e. h., Lestyán Luca, Kovács Zsuzsanna, Csonka Ibolya, Lugosi György, Tóth Molnár Ildikó, Tóth Géza, Kósa Béla

Közreműködők: Söndörgő együttes, Somogy Táncegyüttes

Díszlet: Polgár Péter // Jelmez: Kovács Andrea // Koreográfus: ifj. Zsuráfszky Zoltán

Színpadra alkalmazta és rendezte: Szőcs Artur

A kaposvári Csiky Gergely Színház vendégjátéka

mikor? hol?

január 11., 12. – 19 óra

Nagyszínpad

Sárádi Zsolt

Az volna a jó, ha időnként egy jóízűt
nevetnénk saját pitiánerségeinken.
Mert az oldaná iszonyú görcseinket.
Talán a színházban ez még sikerülhet –
reméli a Scapint alakító Trill Zsolt.

| fotók: Eöri Szabó Zsolt (balra), Michaela Marin (fent)

SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ

Egy huncut hecc – ahogyan Trill Zsolt látja

„... az ég elég szép tehetséggel áldott meg, hogy száguldjak a csillogó szellemi játékok, a zseniális könnyed tréfák univerzumában... nemigen akad ember, aki nálam mesteribben tudna bonyodalmakat szőni... A középszer tudatlanul szemfényvesztésnek nevezi ezt, én viszont művészetnek” – mondja Scapin, a művész.

– Sőt! Scapin maga Molière. Az élet nagy harcain, megpróbáltatásain, színházi sikerein és bukásain már túljutott Molière utolsó darabjainak egyike a *Scapin*. Így aztán a mester beleírta ebbe a figurába minden fájdalmát, kiábrándultságát is. Scapin egy idős pacák, aki már-már bölcs, nem akar semmit az élettől, és ez az ő utolsó nagy fellángolása, utolsó nagy dobása. Bonyolítja a szálakat, élvezi is, hogy ez még megy neki, de túl van ő már ezen. Fontosabb, hogy ott van neki a zongora. Vagyis a művészet.

Búskomor gondolatok. De hát az, aki átlátja a dolgokat, mint Scapin, mitől is volna vidám. – Hát ez az! De a saját hibáit is látja, és van benne egy jó adag önirónia. Ezt jó látni, mert az önirónia nagyon hiányzik belőlünk. Molière megmutatja azt is, amit a többiek – mi mindannyian! – nem veszünk észre, vagyis hogy az

életben csak pattogunk, s hogy ettől bizony nagyon nevetségesek vagyunk.

Jó az nekünk, ha így látjuk magunkat?

– Az volna a jó, ha időnként egy józút nevetnénk saját pitiánerségeinken. Mert az oldána iszonyú görccseinket. Talán a színházban ez még sikerülhet. A román mester, Silviu Purcărete rendezéseiben van valami ördögi, amit a *Scapin* esetében inkább huncutságnak kellene mondani. Ez kell ahhoz, hogy ne csak ép ésszel átvészeljük az életet, hanem élvezük is egy kicsit. Finoman, de azért határozottan ezekkel az eszközökkel hecceli Purcărete a világot.

Mitől különleges rendező Purcărete?

– Leginkább attól, hogy már sok mindenen túl van. Nincsenek benne görccsök. Nem akar mindenáron eredeti lenni, mert ő már valamilyen: Purcărete.

Máshogyan, különleges szemszögből vizsgálja a világot?

– Ő is, mint minden nagy rendező, egységben, összefüggéseiben látja a világot, így a színházi világot is. A teret, a mozgást, a szöveget, a zenét egyszerre látja, hallja, érzi. Ezek az elemek

– vagy minek is mondjam őket? – mindig erősítik egymást, az egészet. Hogy mikor melyik milyen mértékben van jelen, az pusztán arány és stílusérzék kérdése. Ez taníthatatlan és tanulhatatlan. A színész számára ilyenkor az a feladat, hogy minden színpadi pillanatban meg kell teremtenie ezt az egységet. Ehhez meg kell érezni, érteni, rá kell hagyatkozni a rendező elképzeléseire, de mindenekelőtt fel kell nőni a feladathoz. Ez engem nagyon inspirál. Rutinból, a szokott színészi eszközökkel nem lehet új világot teremteni...

KORNIA ISTVÁN

Molière

Scapin, a szemfényvesztő

Trill Zsolt, Varga József, Garay Nagy Tamás, Rácz József, Mészáros Tibor, Vranycz Artúr, Orosz Melinda, Szűcs Kata, Szűcs Nelli, Olt Tamás

Zongorán közreműködik: Komlósi Zsuzsa

Fordította: Rideg Zsófia // Dísztet, jelmez, light design: Helmut Stürmer // Zeneszerző: Vasile Şirli

Rendező: Silviu Purcărete

mikor? hol?

január 21., 28. – 19 óra
Nagyszínpad

Tóth László, Vass Magdolna, Trill Zsolt, Rácz József, Szűcs Nelli | theater.hu - fotó: Illovszky Béla

SÓLYOMPECSENYE

Menekülés a játékba, a színházi mesék világába a Decameron történeteinek keresztül

Boccaccio klasszikus történetei, pajzán meséi nyomán készült a beregszászi társulat legendás előadása. Remek alakítások révén a vásári komédiák világa elevenedik meg a színen, miközben néha mégis a mában éreztetjük magunkat.

– Mit is csináltunk mi Beregszászban? Éltünk egy szigeten, mesélgettünk egymásnak, színházat játszottunk, miközben a nyomor és a reménytelenség keserítette meg a mindennapokat – eleveníti fel azt a helyzetet Vidnyánszky Attila, amikor 1995-ben új előadást tervezett a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház. – És egyszer csak beugrott, hogy van erről egy nagyon jó szöveg: Boccaccio *Decameron*-ja. Dúl a pestis, és egy társaság kivonul a városból, hogy történetekkel szórakoztassák magukat, így élik túl a halált. Gyönyörű metafora a művészet hatalmáról. Így éltünk mi is: elmenekültünk egy másik

világba, a játékba, a színházi mesék világába, ahol hitünk szerint megőrizhettük magunkat tisztának, hisz ez az egyetlen lehetőség a túlélésre. Akkoriban – a kilencvenes évek közepén – döbbsenem rá: sokan jöttek hozzánk Kárpátaljára, hogy híret vigyék színházunk kilátástalan helyzetének, de közben jól érezték magukat közöttünk. Eljöttek Beregszászba, és ahelyett, hogy világvége hangulatba keseredett, panaszkodó embereket találtak volna, alijában véve derűs, vendégszerető társaság közepébe csöppentek, akiknek csak zsíros kenyérre futja, de ettől nem dől össze a világ. Életigenlő, a fiatalságot éltető előadás lett a *Decameron* is, mert így szól rólunk!

Boccaccio frivol, pajzán történetfűzésének egyik jól ismert darabja, a szeretett hölgyért még egyetlen társát, hűséges sólymát is feláldozni képes férfiú sztorija lett az előadás címe. Boccaccio klasszikusai nyomán készült sokszínű, pergő karneváli játék a vásári

komédiák világát idézi. A színen mindössze négy szekér, néhány vászondarab és rúd, egy spárgára fűzött labdacsfűzér. Ennyi a díszlet és a kellék, amit a szereplők használnak, és jeleznek vele házat, emelvényt, falat, vitorlát... A színészek mindannyian több szerepet alakítanak: szerelmes hőst, csalfa asszonyt, felszarvazott tökfilkót, alakoskodó papot... És aki a palástot viseli, annak a meséjét, történetét halljuk és látjuk. A pazar játékban egyszerre vagyunk a tizennegyedik század Itáliájában és a huszonegyedik század Magyarországon.

Az előadás számtalan fesztiválon megfordult Lembergől Tbiliszig, Bécestől Moszkváig. A Magyar Színházak Fesztiválján, Kisvárdán elnyerte a seregszemle nagydíját, Varga József és Trill Zsolt a legjobb színészi alakítás díjában részesült.

Varga József, Tóth László, Szűcs Nelli, Kristán Attila, Trill Zsolt, Béres Ildikó | theater.hu - fotó: Illovsky Béla

Trill Zsolt | fotó: Beregszászi Színház archívuma

Sólyompecsenye

(Boccaccio: Decameron című műve nyomán)

Szűcs Nelli, Vass Magdolna, Orosz Melinda,
Béres Ildikó, Trill Zsolt, Tóth László, Varga
József, Rácz József, Kristán Attila

Díszlet, jelmez: Jelena Bogatirjova

Rendező: Vidnyánszky Attila

mikor? hol?

január 24. – 19 óra, 25. – 15 óra
Nagyszínpad

Caragiale: Zúrzavaros éjszaka. Nemzeti Színház, 2013
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

A Nemzeti nem épületet, hanem elsősorban szellemiséget, színvonalat jelent. Ezt képviselte Sinkó László akkor is, ha más színházban dolgozott, és azt a hagyományt tartja követendő példának, amit az 1950-es években tapasztalt, még a Blaha Lujza téri Nemzetiben. Ennek jegyében készül ma is minden szerepre.

„NINCS ITT SEMMIFÉLE TITOK”

Sinkó László szellemiségről, példamutatásról, egyedüllétről, őzikékről és büfészínészekről

Mennyi idő kell az „átváltozásra”? Mikor lép be a szerepbe?

– Most van 5 óra 2 perc, 6-kor be kell fejeznünk a beszélgetést...

Tehát minden előadás előtt kell egy óra a ráhangolódásra?

– Ez a szereptől, az adott feladattól függ. Nekem már reggel úgy indul a napom, hogy lesz-e este előadásom?! Minden szerep másfajta erőfeszítést, felkészülést igényel. Például George Tabori *Mein Kampf* című darabjában, amikor mint Hertzl Schlomo végigbeszéltem az előadást, leginkább a szellemi energiáimat kellett mozgósítanom. Amikor a Katona József Színházban az *Übű királyt* játszottam, rendszeresen futóedzéseket tartottam, mert ott a fizikai állóképességemre is nagy szükség volt... Bármekkora is a szerep, mindig tekintettel vagyok az esti előadásra, úgy osztom be az időmet, attól függ, hogyan étkezem, mozgok, pihenek.

Minden színházi estének megvan a maga rendje?

– Ez fontos, igen. Ha napközben nincs próbám, akkor általában négyre jövök be. Pihenek egy kicsit, átlapozom a szöveget. Előadás előtt igyekszem minden kollégát üdvözölni, nem szeretem, ha aznap este a színpadon látjuk egymást először. De most már a korom miatt is figyelnem kell magamra. Ötvenegy éve annak, hogy megkaptam a diplomámat a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Azóta eljátszottam legalább kétszáz szerepet, a többségét színpadon, a többi filmen.

Évente három-négy szerep?

– Sohasem foglalkoztatott a mennyiség. A minőség annál inkább! Nem vezetek statisztikákat...

Nem gyűjti a színlapokat, a színházi emlékeket?

– Régebben drága jó szüleim figyelték az újságokat, félretették a rólam szóló cikkeket, most a családom és a húgom is gyűjti a velem kapcsolatos írásokat. Hogy ezeket az otthon felhalmozott dokumentumokat összerendezgessük, kellene egy nagyobb pakolás, szelektálás. De készültek velem televíziós riportok is. Szóval, ha most elszólítana a Jóisten, lenne miből összeállítani a nekrológot...

Hol van még az?!

– Ki tudja?! De egyre közelebb! Erre egy bizonyos kor után gondolnia kell az embernek. Én pedig már a 74. életévemben járok. Kerülöm a fölösleges idegeskedést, szeretek nyugodtan felkészülni minden előadásra. Ma éppen a *Zűrzavaros éjszaka* foglalkoztat...

Nem okozott sok zűrzavart a Caragiale-bemutató? Nem nehezítette meg a dolgát, hogy új kollégákkal, rendezővel kellett dolgoznia?

– Ez soha nem jelentett gondot. Ebben a darabban két olyan fiatal be-regszászi kolléga van, akiket korábban nem ismertem, de mindjárt az elején kiderült, hogy nagyon tehetségesek, és jól tudunk együtt dol-

Csehov: Három nővér. Katona József Színház, 1985. Szirtes Ági, Sinkó László, Végvári Tamás. | fotó: Katkó Tamás

„Hallgatni szoktam a morajlást.
Ha csendesen duruzsol a nézőtér, az általában jót jelent.
Ha zajosabb, nem biztos, hogy jól veszi majd a poénokat.
De ez nem törvényszerű, néha tévedek...”

gozni. A többiek már ismertem. A rendezővel való kapcsolatban az volt a szokatlan, hogy ő nem ismert. Sok idő elment azzal, hogy olyan szakmai dolgokat is elmondott, amelyekről nem tudhatta, hogy én azokat tudom. Annak idején a Katona József Színházban is kellett ahhoz egy kis idő, hogy pontosan értsük egymást, hogy egy nyelvet beszéljünk. Ki is alakult közöttünk egy olyan szakmai szleng, amelyet egy idegen nem nagyon értett volna. A '70-es években rengeteg tévéjátékban szerepeltem, rendszeresen játszottunk együtt különböző színházakból érkezett kollégákkal – és tudtunk együtt dolgozni. Tehát ez nem probléma. A probléma ott van – igyekszem nagyon diplomatikusan fogalmazni –, ha színészi hiányosságai vannak egy partnernek.

Mit lehet ilyenkor tenni?

– Nem szeretek senkit megsérteni. Ilyenkor legjobb, ha az ember saját maga tud példaként hatni a kollégára.

Például?!

– Például a kolléga nem tanulta meg időben a szöveget, és emiatt akadozott a próba. Nem tudta másnap sem, harmadnap sem. Ezután már csak megkérdeztem tőle: a bemutatón is a példányból fogod olvasni?! No, akkor észbe kapott... Ehhez persze nekem pontosan tudnom kellett a magam szerepét. Csak a saját példájával tud hatni igazán az ember. De én nem vagyok békétlen természet. Ha nem muszáj, nem szólok.

De csak szóvá teszi, ha valami nagyon nincs rendben?!

– Természetesen! Emelt fővel, egyenes gerinccel...

Ilyenkor azért felemeli a hangját?

– Á, dehogy! Elég az, ha komolyan veszem a játékot, és elkezdek élesben próbálni!

Milyen az, ha élesben próbál? Beavatna a titkába?

– Nincs itt semmiféle titok. Meggyőződése, a próba azért próba, hogy mindent megpróbáljunk – komolyan, „élesben” –, sőt kötelező bátran minden lehetőséget körüljárni, megcsinálni, mert csak úgy lehet megtalálni a lehető legjobb megoldást. Ha valaki semmit sem csinál, abból nem születik semmi, onnan nem lehet előre lépni. A semmihez nem lehet semmit hozzátenni, vagy abból elvenni. A próbán merni kell rossznak is lenni. Ennyi...

És kell még tehetség is. Azt miről lehet felismerni?

– Ez sosem könnyű! A színházban a tehetség leginkább csak az együttes munkában mutatkozik meg. Annak idején az én felvételimnek nagy híre volt, de utána úgy begörcsöltem, hogy másodikban az is felvetődött: el kell hagynom a főiskolát. Az osztályfőnököm, Várkonyi Zoltán színész-rendező-igazgató azt mondta, ad még egy lehetőséget, hogy bizonyítsak. Na, ez a bizonyítási kényszer és a számonkérés nagyon zavart.

Később viszont tanított is a főiskolán. Tehát szembesülnie kellett a tehetség vagy tehetségtelenség felismerésének kényszerével!

– Azt hiszem, tehetség ügyben legfeljebb megérzéseink lehetnek. Valaki bekerül egy intézménybe, ott aztán történik valami csoda, és egyszer csak kibomlik a tehetsége, vagy valami rossz hatás miatt végképp begörcsöl, és többé nem tud szabadulni a gátlásaitól. Engem annak idején a hallgatók hívtak meg a főiskolára tanítani. Lehetőséget kaptak arra, hogy maguk válasszanak olyan színészt, akitől tanulni szeretnének. Azért hívtak, mert kíváncsiak voltak, milyen módszerrel dolgozunk a Katona József Színházban. Elfogadtam a felkérést, aztán ott ragadtam egy kicsit.

Az első pillanat, ahol a színészi tehetséget méri, a felvételi.

Caragiale: Farsang. Nemzeti Színház, 2005 | fotó: Sándor Katalin

Katona József: Bánk bán. Nemzeti Színház, 2002 | fotó: Kaiser Ottó

– Azt külön kértem, hogy ne kelljen részt vennem a felvételi bizottság munkájában, ne kelljen döntenem mások sorsáról. Nekem már az nagy elégtétel volt, hogy a majdnem kirúgott diákok visszahívták tanítani.

A Nemzeti Színház történetét is taníthatná. Igaz, nem a legidősebb tagja a társulatnak, de az egyetlen, aki három Nemzetiben is játszott...

– És hányféle Nemzetiben?! A fivérem, Sinkovits Imre vitt be először a régi, a Blaha Lujza téri épületbe. Nagyon leegyszerűsítve azt is mondhatnám: neki köszönhetem, hogy színész lettem. Pedig tűz és víz voltunk. Ráadásul tizenkét év volt közöttünk a korkülönbség. Ez óriási idő – testvérek és kollégák között is. Nagyon mást gondoltunk sok mindenről, így a színházról is, de tiszteletben tartottuk egymás véleményét, ez a mi személyes kapcsolatunkat nem zavarta. Az '50-es években, még kisfiúként rendszeresen bejártam hozzá, az ügyelő mellől néztem az előadásokat. Ott fertőződtem meg a színházzal. Akkor határoztam el magamban, hogy színész leszek, de senkinek sem árultam el. Aztán másodéves növendékként már statisztáltunk a Nemzetiben, kisebb szerepeket is kaptunk. A főiskola után Debrecenbe kerültem, de négy év múlva Both Béla a Nemzeti Színházba szerződtetett, amely akkor már a Hevesi Sándor téri épületben működött. A Katona József Színházban töltött 12 év és a rövid Új Színház-i időszak, illetve szabadújszás után 2003-ban tértem vissza a Nemzetibe, amikor Jordán Tamás lett az igazgató. Azóta itt vagyok, de számomra a példa az '50-es évek Nemzetije...

Ahogy Dobó Istvántól tanultuk: „a falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében”?!

– Igen. Ez szép...

De azért csak számít a „vár” is?! Az épület ereje, a hely szelleme?!

– Nekem nem az épület a fontos, hanem a szellemiség, a színvonal. Amikor arról folyt a vita, hogy hol legyen, milyen épület legyen az új Nem-

zeti, akkor én azt mondtam: azt a hagyományt kell folytatni, azt a szellemiséget kell továbbvinni, ami az '50-es évek Nemzeti Színházát naggyá tette. Mindig ide kanyarodok vissza, mert annak idején a legkisebb szerepekben is óriásokat láthattam, szerencsém volt, hogy azt megismerhettem, és mindig is igyekeztem azt a színházi eszményt képviselni. Akkor is ahhoz tartottam magam, amikor más színházban dolgoztam.

Nemzeti épületét – kinézetét, akusztikáját – sokan kritizálják. Mit gondol erről?

– A fontos, hogy jól lehessen dolgozni benne! Persze, hallottam olyan kritikákat, hogy nem jó az akusztika. De eljutott hozzám az a megjegyzés is, mely szerint „milyen érdekes: bizonyos színészeket kitűnően lehet hallani” – és itt megneveztek engem és még néhány kollégát. Annak idején én a főiskolán „tananyag” voltam Montágh Imrénél – Isten nyugtassa –, aki generációkat nevelt a szép színpadi beszédre. Ő azt mondta a növendékeinek, ha azt akarjátok hallani, hogy egy rossz akusztikájú színházban, egy folyosó-színpadon, hogy lehet a színpad végén halkán, mégis érthetően beszélni, menjetek el a Katonába, és hallgassátok meg Sinkó Lászlót!

Gondozza a hangját?

– Az élet és a szerepek gondozzák. Elsősorban a géneknek, drága jó szüleimnek köszönhetem az adottságaimat. De ezen a pályán, ha jó állapotban van az ember – szellemileg, fizikailag, lelkileg –, akkor nem lehet gond az alapanyaggal sem, amivel dolgozunk. Ebben az egyensúlyban, az egyensúly megtartásában nekem sokat segít a családom és a természetjárás.

Járja most is?

– Most már a lábaim nehezebben bírják, de úgy tíz évvel ezelőtt még napi húsz kilométert is mentem.

Tábori György: Mein Kampf. Nemzeti Színház, 2010. Sinkó László, Mátyássy Bence | fotó: Gordon Eszter

A másfél millió lépés..., a ma is népszerű természetfilm egyes részeiben riporterként is bemutatkozott. A beszélgetések végén a megszólaltatott emberektől mindig megkérdezte, ugyanazt a mesterséget választaná-e, ha újra kezdené az életét...

– Ez érdekes volt. A legtöbben azt mondták: nem...

És ha öntől kérdeznék?

– Természetesen azt válaszolnám, hogy újra színész lennék. Nem bántam meg semmit. Voltak ugyan nehéz időszakok a pályám során, de mindezek ellenére azt mondanám, jól döntöttem.

Pedig most eljátszhatnánk a gondolattal, mi lett volna, ha valami természetközeli pályát választ?! Lehetett volna erdész vagy vadász...

– A vadászat tőlem távol áll. Én az őzikek pártján vagyok. Erdészként pedig mindig ugyanazt az erdőt járnám. A színészet mellett nyugodtan túrázhatok, és én döntöm el, melyik erdőbe megyek. A hosszú gyalogtúrák helyett ma már az is elég, ha a kertben sétálhatok. Ott is tökéletesen egyedül tudok lenni.

Van azért ebben némi ellentmondás: keresi a magányt, miközben színészként nyilván fontos a közönség, az ismertség, a népszerűség!

– Szerintem minden embernek – és nem csak a színésznek – szüksége van arra, hogy néha egyedül legyen. Ilyenkor végiggondolhatja: mi van most? Hol tart? Hogyan tovább? Mi fontos és mi nem? Mit lehet elengedni? Mivel kell komolyabban foglalkozni? Régen ezt meditációnak hívták. A szerzetesek ezért építettek kerengőket, a törökök fürdőket. Ezeken a helyeken mindenki elmerülhetett a gondolataiban. Szeretek egyedül lenni. De ez egyáltalán nem azt jelenti, hogy komor, bezárkózott ember lennék. Sőt! Kedvelem a jó társaságot, szívesen beszélgetek,

de a fölösleges sallangok zavarnak. Nem kedvelem azokat a kollégákat, akik – hogy finoman fogalmazzak – az életben is játszanak. Különösen zavarnak a „büfészínészek”, akik folyton jópofák, remek vicceket mesélnek, anekdotáznak, aztán lemennek a színpadra és nézhetetlenek... Húha, jól elment az idő! Mindjárt hat óra! Készülnöm kell.

Előadás előtt kikémlel a nézőtérre is?

– Hallgatni szoktam a morajlást. Ha csendesen duruzsol a nézőtér, az általában jót jelent. Ha zajosabb, nem biztos, hogy jól veszi majd a poénokat. De ez nem törvényszerű, néha tévedek...

Előadás után mennyi idő kell a lecsendesedésre? A megnyugvásra?

– Nagyjából az a fél óra, amíg hazaérek. Engem otthon várnak. A feleségemet sem akarom terhelni, de nem is érdemes sokáig foglalkozni azzal, amin nem tudunk változtatni. Az zavar a legjobban, ha félház előtt játszunk, ha rossz a közönség, vagy a színpadon történik valami váratlan esemény. Ezek a negatív hatások sokkal jobban elfárasztanak, mint maga a színpadi feladat. Azokat az előadásokat szeretem, amelyek elkezdődnek, és szinte észre sem veszem: már be is fejeződtek...

FILIP GABRIELLA

„... a próbán kötelező
bátran minden lehetőséget
körüljárni, megcsinálni,
mert csak úgy lehet
megtalálni a lehető legjobb
megoldást. Ha valaki
semmit sem csinál, abból
nem születik semmi, onnan
nem lehet előbbre lépni.
A semmihez nem lehet
semmit hozzátenni, vagy
abból elvenni. A próbán
merni kell rossznak is lenni.
Ennyi...”

Sinkó László

Kossuth- és Jászai-díjas színművész, Érdemes és Kiváló Művész 1940-ben született Budapesten. A Színművészeti után a debreceni Csokonai Színházban kezdte pályáját (1962–66), majd a Nemzeti Színházban folytatta (1966–82). A budapesti Katona József Színház alapító tagja (1982–94), ezt a korszakot tartja szakmai szempontból élete legboldogabb szakaszának: számos nagy szerepe közül az Übű királyt 270-szer játszotta itt. Székely Gábor rendezővel az Új Színház alapításában is részt vett (1994–98), akinek eltávolítása után a szabadúszást választotta. 2003 óta a Nemzeti Színház tagja. A Másfélmillió lépés Magyarországon, az És még egymillió lépés, majd a Kerek és lépések... című természeti és honismereti filmsorozatoknak nemcsak narrátora volt, de a stábbal bejárta az egész országot. Az ő hangján ismer a közönség jó néhány filmsztárt, így Anthony Hopkint, Jack Nicholst, Gene Hackmant. Színpadi szerepei mellett számtalan filmben is emlékezetes alakítást nyújtott. A 2013/2014-es évadban a Zűrzavaros éjszaka című Caragiale-szatírásban, valamint Witold Gombrowicz Operettjében látható.

Jarry: Übű király. Katona József Színház, 1984. Básti Juli és Sinkó László. | fotó: Fábián József

Világítási híd robotlámpákkal. Színek, vetített formák, irányok és teljesítmény – ezeknek a lámpáknak minden tulajdonsága távvezérelhető és programozható.

A nagyszínpad világítás-szabályzó pultja. Valójában egy nagyteljesítményű számítógép, amelyen jelenetről-jelenetre megtervezhetők az előadások fényváltásai és „memorizálható” a végleges világítási terv

A „FŐVILL”

Pallagi Mihály technikáról, a színpadi hajnalokról és a „nagy sötétről”

– Akkor vagyunk jók, ha úgy dolgozunk, mint a jó játékvezetők – mondja Pallagi Mihály. A Nemzeti Színház fővilágosítója a Duna parti épület megnyitása óta, vagyis 2002-től a téatrumban dolgozik. A világosító tár vezetőjeként tizenegy ember munkáját irányítja.

– A Nemzeti kihívás volt – meséli Pallagi Mihály, miközben kifejezetten a fotózás kedvéért a fényvezérlő pult mögé ül: a pultozás ugyanis már nem fővilágosítói feladat. A „fővill” tervez, álmodik és diktál, irányítja a keze alá dolgozókat.

Büszke rá, hogy Schwajda György, az új Nemzeti felépítője és első igazgatója elhívta, mert szüksége volt Pallagi tapasztalatára, amiből a fények szakemberének van bőven. A Színház- és Filmművészeti Egyetem világítástechnikai szakán tanult Pallagi pályája során ott volt a Játékszín építésénél, a Katona József Színház nyitásánál, és ott, Székely Gábor igazgatása alatt lett fővilágosító. Közreműködött a Bárka építésénél, majd ezek után következett 2002-ben az új Nemzeti.

Az elején alaposan össze is veszték Schwajdával – természetesen a lámpákon.

– Pedig nem vagyok nehéz ember, sokkal inkább alkalmazkodónak mondanám magam. De szakmai kérdésekben kitartóan tudom képviselni a világosító tár szempontjait, mert meggyőződése, hogy végső soron az egyben a színház érdeke is. Amikor megérkeztem a

Nemzetibe, már megvolt a világítástechnika alapfelszerelése, de még hátra volt egy jelentős beszerzés, amit a nagyszínpad méreteihez képest erősen alulterveztek. Végül elfogadták az érveimet, és a tervezetthez képest kétszeres teljesítményű lámpák kerültek az épületbe. Amikor 2002 márciusban megnyitottunk, a Nemzeti lámpaparkja, világítás-szabályozói voltak a legmodernebbek Közép-Európában. Nagy büszkeség volt ez mindannyiunk számára.

Íme egy leltár: a nagyszínpadon 480 darab, a Gobbi Hilda Színpadon 144 darab szabályozható és további 200, valamivel kisebb tudású lámpa működik. Ezek teljesítménye jellemzően 2,5 kW. Mindezt könnyebb úgy elképzelni, ha azt mondjuk: egy-egy ilyen fényforrás nagyjából egy modern, „A” energiasztályú elektromos konyhai sütő teljesítményének felel meg. Van még két tucat, egyenként 5 kW-os lámpa is a Nemzetiben. Mindezek együtt persze soha nem működnek egyszerre és teljes teljesítményen, de a ház elektromos rendszerét úgy tervezték, hogy ennek a kétszeresét is képes legyen biztonságosan kiszolgálni.

Sejtelmes erdőrészlet a *Vitéz lélek*ből
– a fények varázsa

A világítási hídon lévő lámpák működés közben,
a Johanna a máglyán című előadásban

– Az új bemutatók közül egyértelműen a *Vitéz lélek* az az előadás, amelyen „lemérhető” a lámpaparkunk és a világítással foglalkozók tudása. Annyi bizonyos, hogy a második felvonás erdős jeleneteit, a különféle napszakok, más és más hangulatú hajnalok színpadképeit sokan dicsérték. A *Vitéz lélek*ben egyébként 150 lámpa „dolgozik”, és rengeteg színmódosító fólia.

Pallagi Mihály számára ez a legnagyobb öröm, mert azt is jelzi, hogy kollégái segítségével sikerült a rendező elképzelését megvalósítani. A világosítók munkája ugyanis erről szól.

– Akkor vagyunk jók, ha úgy dolgozunk, mint a jó játékevezetők. Mindenki tudja, hogy kint vannak a pályán, teszik a dolgukat, de senki nem figyel föl rájuk, mert a játékot hagyják érvényesülni.

Talán érdemes elmondani, hogy a ma is jól működő lámpák ugyanazok, mint amelyek tizenkét évvel ezelőtt dolgozni kezdtek a Nemzetiben. Azonban a technikai eszközök is megöregszenek, a gondos karbantartás dacára is pontatlanná válnak – csedékes tehát már az újítás. A lámpapark előző generációja még nem volt halk: ez az egyik oka annak, hogy azoknál az előadásoknál, ahol a nézőteret a színpadon építik föl, soha nincs tökéletes csönd. A Nemzeti programozható, távvezérelhető, messziről mozgatható lámpái is a könnyűzenei kon-

certek, a tánc, a divatbemutatók világából érkeztek, ahol nem annyira zavaró a lámpákat hűtő ventilátorok zaja.

– Szerencsére ezen a területen is óriási a technikai fejlődés. Már léteznek kifejezetten színházi igényekre tervezett, hatalmas teljesítményű, ám teljesen csendes robotlámpák – magyarázza a fővilágosító. – Követjük a fejlődést, rendszeresen teszteljük az új lámpákat. A nagy teljesítményű, kis fogyasztású és csendes LED technika is itt kopogtat már az ajtón. A fejlesztések előkészületei folyamatban vannak.

A fővilágosító a készülő darabnak már az olvasópróbáján is jelen van, de csak akkor kapcsolódik be aktívan a munkába, amikor a színészek a próbateremből felmennek a színpadra, és díszletek között folytatják az előkészületeket. A premierhez közeledve a rendező a fővilágosítóval már színészek nélkül, a próbák szünetében és éjszaka is tud a fények beállításán dolgozni.

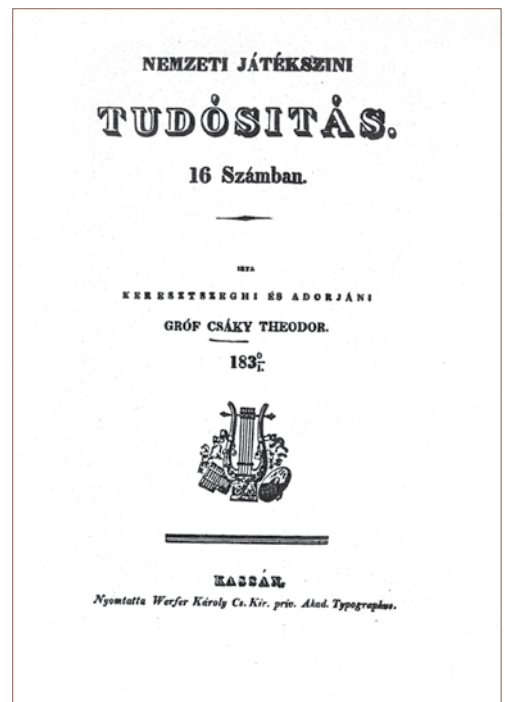
S hogy honnan tudni, mikor kezdik meg egy előadás próbái során az igazi munkát a világosítók? Pallagi Mihály mosolyogva meséli: hát onnan, hogy először is csinálunk egy „nagy sötétet”.

kép, szöveg: EÖRI SZABÓ ZSOLT

Mivel lehet felcsigázni a reménybeli publikum érdeklődését? Mivel lehet rávenni a nagyérdeműt, hogy meg is vegye a színházjegyet? Miből értesülhet sikerekről és bukásokról az is, aki nem látott egy-egy előadást? Egykor a nyomtatott lapok voltak a legaktuálisabb hírforrások e tekintetben is. Gajdó Tamás színháztörténész sorozata a színházi lapok históriájába vezeti be az olvasókat.

Gajdó Tamás

A Nemzeti Játékszíni Tudósítás című kritikai lap
1830-ban indult Kassán

A DIREKTORI CSEL

A színházi lapok valamint a tunyaság, a pipázás és a görögtűz összefüggései

A színház és a közönség hosszú ideig egyoldalú kapcsolatban állt egymással. Az igazgató színlapokat ragasztatott ki, így hirdette társulata előadását. A közönség pedig vagy eljött megnézni azt, vagy nem.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy általában nem.

Ki kellett tehát mozdítani otthonából. Meg kellett győzni valammal, hogy nem lehet semmi fontosabb a színházi előadás megtekintésénél. Rá kellett venni, hogy korábban hagyja félbe a mezei munkát, hogy mozduljon ki kényelmes foteljéből, s bírjon ki néhány órát pipázás nélkül. Rá kellett venni, hogy szorítsa lábát elegáns és kényelmetlen lábbelibe; s adja át magát önfeledten az általa olyannyira megvetett médiások játéknak.

A színházigazgató jól ismerte a közönség tunyaságát. Igyekezett hát minél nagyobb hírverést csapni. Hamar kiderült azonban, hogy az országgyűléseken és a megyegyűléseken elhangzott gyönyörű beszédek dacára nem tanácsos pusztán a nemzeti érzésre hivatkozni, ha a társulat tagjai nem tudnak kiválóan betanult előadásokkal szolgálni. Nem dagasztotta a nemzeti érzés senkinek a kebelét akkor, ha szedett-vedett díszlet állt a színpadon, s a nehezen összekuporgatott pénzből megvásárolt kellékpisztoly folyton rosszkor durrant a kulisszák mögött.

A színházigazgató cselhez folyamodott. Nem volt könnyű egyébként sem a helyzete, hiszen senki sem fizet szívesen előre olyasmért, amit nem látott, s még csak elképzelni sem tudja, milyen is lehet. A direktornak el kellett hitetnie a publikummal, hogy minden eddigi tapasztalata ellenére látványos, szípkázó, feledhetetlen színjátékot csodálhat meg

a színpadon. A korai színlapokra azonban csak néhány kedvcsináló mondat kerülhetett. A nézősereg megtudhatta, hogy újdonságot lát, ráadásul először a hazában; s erre a jelentős estére új díszletek, új jelmezek készültek; ráadásként a produkció végén görögtűz vonja fénybe a színpadot.

Mivel a színlapokat csak az utolsó pillanatban terjeszthették, nem voltak alkalmasak arra, hogy a közönség érdeklődését felcsigázzák s ébren tartsák. Pusztán a színlapok segítségével nem tudták a pályakezdő színészeket, a frissen felfedezett drámaírókat bemutatni. Más orgánusra volt szükség. Egyszerre kellett bizonyítani, hogy a közösség (társadalom) befogadja a színház művelőit; s azt, hogy értékes, érdekes, páratlan, amit művelnek. Az 1870-es években sokszorosított, újság-szerű színlapok jelentek meg Budapesten. A színházba járók nemcsak az aktuális darab szereposztását és történetét ismerhették meg belőle, hanem azt is megtudhatták, hogy mire készülnek a színházak, milyen események történnek a vidéki színházi életben, milyen érdekességek zajlanak a nagyvilágban. A színház a mindennapi élet részévé vált. Ezt nemcsak a lapokban megjelenő hirdetések bizonyítják, hanem az is, hogy például a *Színházi látcső* című orgánumban rendre megjelentették, kik béreltek szobát a fővárosi szállodákban. Nem kellett tehát értesíteni az üzletfeleket és rokonokat az érkezésről, elegendő volt annyit írni: „benne lesz a lapban”.

A közönség és a színház kapcsolatában döntő változást mégiscsak a színházi lapok megjelenése hozott. Természetesen már a legkorábbi hírlapok tudósították az olvasókat a magyar színjátszás nevezetesebb

A Színház – művészeti hetilap (1904)

A Nemzeti Színház kiadványa (1863)

Fedák Sári a Színház és Divat című lapban (1917)

eseményeiről, gróf Csáky Tivadar pedig *Nemzeti Játékszíni Tudósítás* címmel aránylag hosszú életű kritikai lapot alapított 1830-ban Kassán; a színházi újságok csak a 20. század elejétől kezdve terjedtek el ország-szerte.

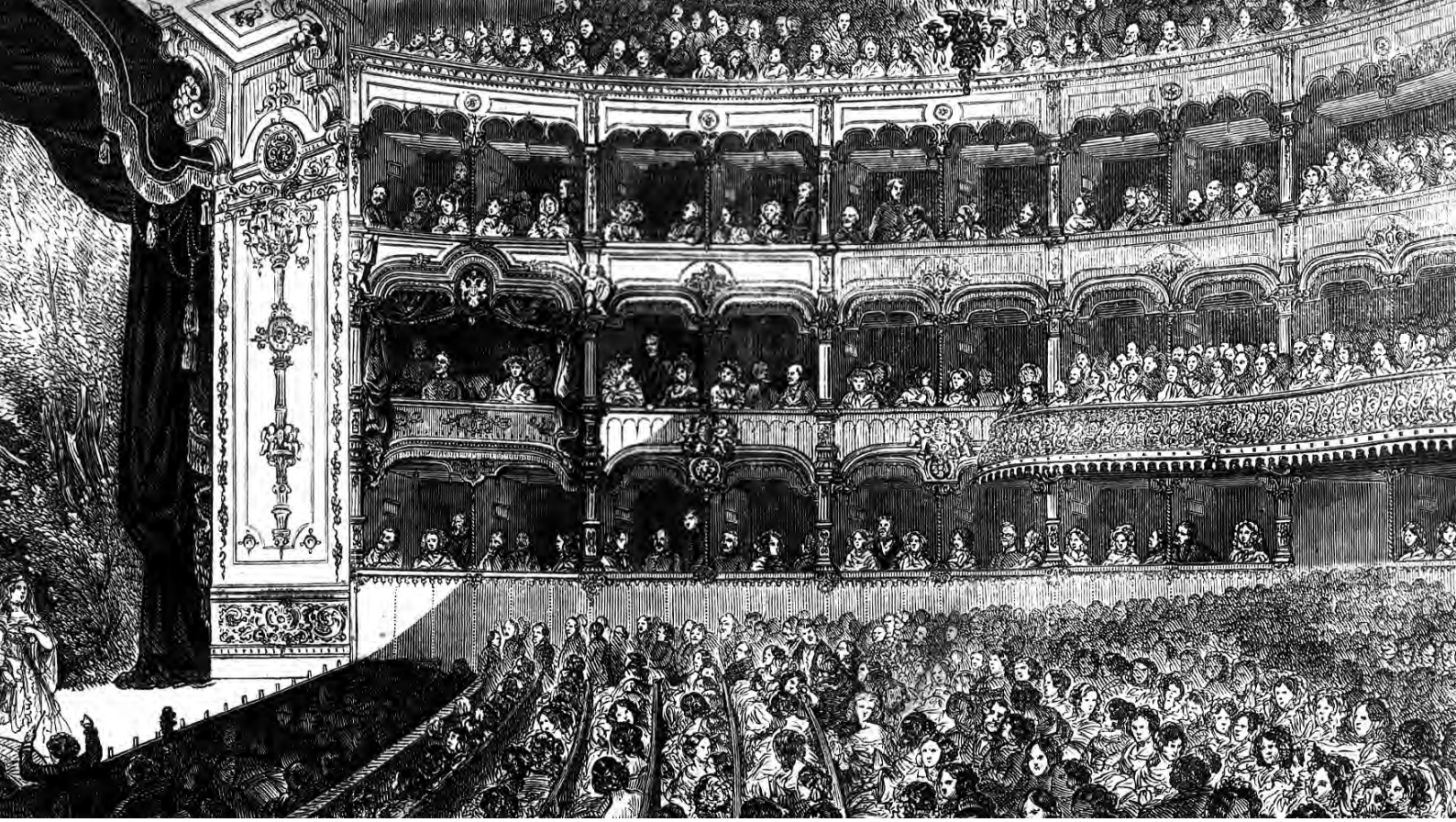
Szerepet játszott ebben a színház üzletté válása éppúgy, mint az a tényező, hogy a nyomdatechnika ekkor vált alkalmassá arra, hogy viszonylag jó minőségű fényképeket sokszorosítson olcsóbb papíron. Korábban is készültek fényképek színészekről, a rajongók meg is vásárolhatták azt; de a tömegek csak a színházi lapok révén juthattak hozzá kedvenceikhez. A bemutatóról szóló, fényképekkel illusztrált tudósítások megőrizték az este emlékét; egyúttal az érdeklődés közepontjába emelték a produkciót. A premierről tudósító riportok aprólékosan elmesélték a színjáték történetét, megírták, melyik színész nő milyen kosztümöt viselt; de arról sem feledkeztek meg, hogy a notabilitások közül kik vettek részt a nevezetes eseményen.

Incze Sándor és Harsányi Zsolt *Színházi Élet* című hetilapjának megjelenése 1912-ben mérföldkő a színháztörténetben. Incze volt az, aki a *Színházi Élet*ben képes volt élő kapcsolatot teremteni közönség és színház között. Azt azonban sokkal kevesebben tudják, hogy Inczéék előtt, Inczéék alatt és Inczéék után is készültek, léteztek színházi lapok, lapocskák, kezdemények. Erről azonban majd legközelebb...

(A cikk eredetije a Zsöllye című színházi lapban jelent meg 2003 áprilisában)

A legsikeresebb és leghosszabb életű színházi szakmai-társasági lap (1912-1938)

A Nemzeti Színház nézőtere – 1855

A 19. század – a magyar színjátszás hőskora – Fábri Anna irodalomtörténész kedvenc kutatási területe. Miként vélekedtek akkoriban a színészekről, színjátszásról a kortársak? Be- vagy csak elfogadta őket a társadalom elitje? Mit illet tennie és mit nem a közönségnek a színházban? Ezekről a kérdésekről is beszélgettünk.

A SZÍNÉSZET: CSEPŰRÁGÁS ÉS SZENT FELADAT

Egyenjogúságról és kirekesztettségről, pártfogásról és a dekoltázsok gukkerolásáról

Ha lehetséges volna az időutazás, mit nézett volna meg szívesen egykor a Nemzeti Színházban?

– Ira Aldridge az 1850-es évek közepének egyik legjelentősebb Shakespeare-színésze volt, igazi sztár, és akkoriban igen nagy különlegesség, hiszen amerikai rabszolgák sarja volt, fekete. Európát járó vendégszereplései során megfordult a Nemzeti Színházban is, ahol híres szerepét, az Othellót alakította. A lapok megírták, hogy végre nem egy kormozottképű játssza a mórt, hanem egy igazi „szerecsen”! Sokan írtak róla, Jókai is, de igazából nem tudjuk, hogyan csinálták. Beállt Aldridge a már meglévő darabba, és mondta-mondta angolul, az előadás pedig magyarul zajlott? Hogyan lehetett ezt élvezni? Erre kíváncsi volnék. Félnék viszont megnézni Jászait a színpadon, pátoszos

deklamálása valószínűleg idegenül hatna, de mivel rendkívül érdekes, sokoldalú személyiség volt, szívesen kifaggatnám mindarról, amint én csak olvasmányaimból ismerhetek. Szívesen megnézném Hevesi Sándor Shakespeare-rendezéseit is. Krúdy – aki szerint Shakespeare olyan volt, mint Isten: mindent látott –, lelkesedett Hevesi előadásaiért, amelyekről kritikákat is írt. Érdekes volna összevetni Krúdy szemszögét magukkal a produkciókkal.

Mennyire rekonstruálható egy előadás a forrásokból, egykorú kritikákból?

– Gondoljunk bele: a mai kritikákból vajon „visszaépíthető” egy előadás? Nem. De a régi írásokból némiképpen többet tudunk meg az

Ira Aldridge Othello szerepében. William Mulready festménye

Laborfalvi Róza (Gertrudis), Lendvay Márton (Bánk bán). Nemzeti Színház, 1845.
Rohn Alajos metszete (forrás: OSZK Színháztörténeti Tár gyűjteménye)

előadásról – a díszletről, a jelmezekről, a színészek játékaról –, mégpedig azért, mert a cikkeknek láttatniuk kellett. Ma egy színházi kritikának már ez nem dolga, hiszen pillanatok alatt rengeget képet, videót láthatunk szinte bármely előadásról, színészeiről. Krúdy írta azt is, hogy a polgárasszonyok úgy vonulnak, mintha Ibsen-hősök volnának, és ezt Jászai Mari, Varsányi Irén, Márkus Emília alakításaiból lesik el. Egészen bizonyos, hogy a kor színháza viselkedési mintákat is adott...

Az említett hölgyek már sztárok voltak. De milyen volt a színészek megítélése a 19. század elején, amikor a színészet – a magyar nyelvű színjátszás – nemzeti üggyé válik?

– A színészmesterség lebecsülését a „csepűragó” kifejezés jól tükrözi. A tisztas nemesi vagy polgári családok ugyan nem örültek, ha a fiuk színészi pályára ment, ám ha mégis, annak erkölcsi megítélése nem volt olyan negatív, mint a színtársulatokhoz álló nők esetében. A házasságon kívüli kapcsolatok és válások számát tekintve élen járt a színésztársadalom. Ez azt a megítélést erősítette, hogy erkölcsileg kétes pályáról van szó. Ugyanakkor valóban elsőrendűen nemzeti ügy volt a színház ügye. Innen nézve tehát dicsőség és szent feladat a nemzeti kultúra érdekében, a magyar nyelv kifejlesztése terén működni, másfelől azonban elmarasztaló a társadalom ítélete: aki pénzért táncol, énekel, az nem tartozik a „rendes” társasághoz.

Déryné azt írja „naplójában”, hogy bár nyomorúságos körülmények között játszottak 1815-ben Miskolcon, a főszolgabíró vendégei voltak, aki egy alkalommal maga árulta a jegyeket az előadásra. Befogadta

a színészeket a helyi társadalom legmagasabb köre, mint akik színt, érdekességet, kultúrát hoznak a városba?

– El- és nem befogadták őket, bár néha valóban úgy tetszik, mintha az utóbbiról volna szó. Kétségtelen, hogy ha időlegesen is, de beletartoztak az adott város kulturális miliójébe: a helyi előkelők felkarolták őket, hiszen a (nemzeti) kultúra mecénásának szerepében megjelenni az elitnek mintegy körelessége volt – ugyanakkor azonban mindez kényelmes és látványos tevékenység volt: sok pénzbe nem került, s közben mégis kedvére reprezentált és szórakozott az előkelő társaság. Időnként persze akadtak valóban bőkezű támogatói is a társulatoknak, a művészeknek. A színésznők esetében találgatásra adott okot, vajon a színésznek vagy a nőnek szól-e a „pártfogás”. Ám a társaság általában elnézte, ha az – nevezzük nevén a dolgot – a szeretőnek szólt.

Milyen volt a helyzetük az értelmiségiek körében?

– A 19. század második harmadától – kitüntetett évszám 1837, a Nemzeti Színház alapítása – a színészek a pesti értelmiségi körök teljes jogú tagjai lehettek. De már korábban, a század elején is a város tiszteletreméltó művészpolgárának, Karacs Ferenc rézmetszőnek házában is mindennapos vendégek voltak a magyar színészet úttörői: Déryné, Kántorné, Murányiné Lefèvre Teréz, akiről azt tartották, hogy olyan átéléssel játszotta érzelmes darabok hősnőit, hogy előadás után a vidám társaságban is még magába merülve szomorkodott kicsit. Pesten jártában rendszeresen ellátogatott ide a miskolci visszavonultságában élő külön színész, Benke József, sőt Karacsék pártfogására bízta Judit lányát, akiből később a kor ünnepelt és nagy színésznője lett Laborfalvi

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Róza néven. Kosztón és kvártélyon élt a Karacs házban a fiatal Katona József, és többek között gyakorta megfordult itt a pesti társasági élet egyik központi alakja és szervezője, Fáy András is. Ez a sokoldalú férfi megannyi közéleti, politikai szerepe mellett a Nemzeti Színház ügyével foglalkozó bizottságnak is tagja volt, és maga is írt színműveket. Az ő pesti otthonában és a fői szüreteken összegyűlő népes és illusztris társaságban nemcsak beszédtema volt a színház és a színészet, hanem olykor-olykor színielőadásokra is sor került. Rendszeresen vendégeskedett Fáy nál a színikritikusként is ismert Vörösmarty Mihály, továbbá a Pesti Magyar (később Nemzeti) első színigazgatója, Bajza József, s többnyire jelen voltak a kor ünnepest színészei is: Laborfalvy Róza és ifjúságának nagy szerelme, a hódító Lendvay Márton, a bájos és közkedvelt Lendvayné Hivatal Anikó, vagy a színház és a színjátszás reformját buzgón óhajtó, önmagát külföldi tanulmányutakkal tökéletesítő Egressy Gábor. Bár a színészek nemegyszer szavaltak és énekeltek is, nem javadalmazott közreműködők, hanem a társaság egyenrangú, sőt olykor központi tagjai voltak. Példa erre egy 1838-as Rozália nap, amikor Dérnyét köszönti az egész társaság ünnepséggel, virággal és többek között a kortársak – Vörösmarty, Bajza, Eötvös, Jósika – műveivel, amelyeket a színésznő megkoszorúzott arcképe köré helyeznek.

Példa ez arra is, hogy Dérnyét a művészete, a tehetsége miatt ünneplik.
– A színészet volt az első olyan foglalkozás, amelynél ugyanazon mércével mérték a férfiak és a nők teljesítményét: egy szintársulat sikere éppúgy múlik a férfiakon, mint a nőknél, s hogy ki játszik rosszul vagy jól, arról a közönség dönt.

– A Jókai-Magyarország című könyvében a regényeket elemezve azt írja Jókai színészfiguráiról, hogy azok mindig negatívak...
– ...a férfi színészek valóban azok, náluk már csak az újságírókról, a bankárokról s a modern kor ügyvédeiről volt rosszabb – megvető – véleményekkel Jókai.

Fábri Anna

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar-esztétika szakán végzett. Közel két évtizedig a Magvető Könyvkiadó szerkesztője, majd nyugdíjba vonulásáig az ELTE Művelődéstörténeti Tanszékének oktatója volt. Számos könyvben foglalkozott többek között Jókai, Krúdy és Mikszáth életével és műveivel, nevezetesen munkája Az irodalom magánélete. Két pazar kötetben dolgozta fel Széchenyi István korának magán- és hétköznapi életét.

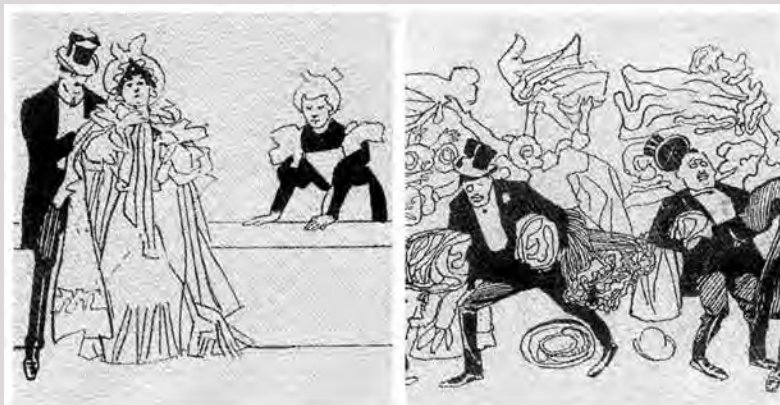
Jókai persze nemcsak azért érdekes ebből a szempontból, mert műveiből a korabeli társadalom képe rajzolódik ki, hanem mert a korszak egyik nagy színésznője, a már említett Laborfalvy Róza volt a felesége. – Jókai negatív véleményének nagyon személyes, s nagyon egyszerű oka is lehetett, Laborfalvy Rózának ugyanis Lendvay Mártontól, a népszerű és ünnepest színésztől született gyereke. Jókai regényvilágában a színészek csaknem mindannyian felelőtlenek, alkoholisták és végletesen önzők. A színészkedés – ami nem ugyanaz, mint a színészet –, vagyis a megtévesztő, pragmatikus szerepjátszás a férfiszínészek legsajátabb tevékenysége: a kosztümösség, a pózolás nemcsak színészi mivoltukra jellemző, hanem privát életükre is. A *Szegény gazdagok* Babérosi Leandere csal, az *És mégis mozog a föld* Bányavárijja hűtlen (azt mondja róla az író, hogy „örökösön felügyelő kellett a szívének”). A *tengerszemű hölgyben* Rengetegi gyáva és áruló. Ezzel szemben a színésznők – mint Mainville-né (*Egy magyar nábob*), Lávai Judit (*Politikai divatok*), Cilike (*És mégis mozog a föld*) – nemes jellemek, sőt nagy formátumú, heroikus személyiségek. Szerintem Jókai tisztában lehetett azzal, hogy a nőknek

Művelt úr a színházban...

A művelt úriember sohasem fölényes, és nem tud mindent jobban azon az alapon, hogy ő fizetett, és neki a pénzéért olyan legyen a színház, amilyennek ő akarja... A művelt úriember nem a bírálatban, hanem a megértésben bennfentes, nem a hibát keresi, hanem a tehetséget... a művelt úriember tiszteli a színházat... És a művelt úriember, mert tiszteli mások munkáját, a színházban eszerint viselkedik. Nem hangos, nem mutatkozik, nem ítélik apodiktikus grimaszokkal és fellebbezhetetlen gesztusokkal, nem fordít hátat a színpadnak, nem kínozza magát, hogy bádogarcot mutasson, mikor a többiek nevetnek, és nem kacag bele a többiek meghatottságába, nem csörtet ki a felvonás közepén, hogy lesújtó magasabbrendűségét demonstrálja, és nem szórakozik tüntető csámcsogással táplálkozván zörgő papírosból...

A művelt úriember a színházban is: az ember.

Részletek Márkus László Művelt úr a színházban című írásából, idézi Fábri Anna az általa szerkesztette Művelt és udvarias ember című kötetben

A ruhátár: előadás előtt és után (Mühlbeck Károly karikatúrája)

a professzió tehetséges gyakorlásánál sokkal többet kellett nyújtaniuk ahhoz, hogy a színház világában ne csak érvényesülni tudjanak, hanem naggyá, valóban megbecsültté is lehessenek.

Hogyan képzeljük magunk elé a 19. század színházát mint a társas érintkezés színterét?

– A század elején kialakuló színházi tér részben hasonlít a korzóhoz, ahol nem kell feltétlenül szóba állni senkivel, mert a megjelenéssel is meg lehet mutatni: ez és ez vagyok, vagy ennek és ennek szeretnék látszani. A korzó-párhuzam azonban csak részben igaz, mert a színházat az teszi különlegessé, hogy benne a páholyt bérlő arisztokratáktól a gazdag polgárokon át a karzaton ülő csizmadia inasokig mindenki ugyanannak az élménynek a részese lehet. Bár voltak olyan színházak – mint például az Operaház –, ahol az előkelőségek páholyaihoz még külön lépcsők is vezettek, de akik a páholyban ültek, ha szeparáltan is, mégis egyazon térben voltak a többiekkel. És ez arra is alkalmat adott, hogy megnézzék egymást...

...gukkerrel.

– Pontosan. Ezt minden illemtankönyv tiltja, különösen a páholyokból lefelé gukkerolást, nyilván a lent ülő nők dekoltázsára tekintettel. Naplókból, visszaemlékezésekből, irodalmi művekből tudjuk, hogy ezzel a módszerrel mérték fel, ki kivel, milyen öltözetben, ékszerekkel érkezett. Amikor az akkor még Erdélyben élő Kemény Zsigmond 1846 nyarán két hétig Pesten tartózkodott, csaknem minden estéjét a színházban töltötte, nem annyira műélvezet, mint inkább társasági együttlét céljából. Mint naplójában följegyezte, előfordult, hogy egyáltalán nem is volt képes az előadásra figyelni, mert társaságának tagjai – köztük olyan tekintélyes férfiak, mint Jósika Miklós, akárcsak ő maga, egyfolytában fecsegett és a fiatal hölgyeket látszólag figyelte. Adalék ez ahhoz, hogy nem mindenki a művek, a szereplők miatt járt színházba, pedig az említett esten, egy divatos Donizetti operában aratta

egyik első nagy sikerét az ifjú Hollóssy Kornélia, az elkövetkező évek legfényesebb operacsillaga.

A korszakban játszódnó filmekben látható nézőtér nemigen hasonlít a mairra, ott az emberek jöttek-mentek, bekiabáltak...

– Egy 1880 körül született viselkedési tanácsadókönyvben ez áll: aki jegyet váltott egy előadásra, joggal elvárhatja, hogy ne zavarják az élményét. Érdekes a tetszésnyilvánítás kérdése is: a 19. század első felében a nőknek egyenesen illetlenségként róják fel a tapsolást, később főleg azt helytelenítik, ha valaki fintorogva, hangos megjegyzéseket téve fejezi ki nem tetszését.

A viselkedési tanácsadók nyilván azért „tiltották” a határozott tetszésnyilvánítást, mert az volt a gyakorlat...

– Ha a közönségnek nem tetszett egy darab, egy színész, megbuktatták. Az egyes társaságok, csoportok, vagy ahogy akkoriban mondták: klikkek, kiválasztották a maguk színésznőjét (ez elsősorban operaénekesnőkre igaz), frontokba tömörültek, s valósággal csatákat vívtak a színházban tapssal, hagymakoszorúk dobálásával, sőt képesek voltak öltre is menni egymással. Az ilyen események azonban elsősorban nem feltétlenül a művészi színvonal kérdéséhez kapcsolódtak, hanem inkább azt bizonyítják, hogy a 19. század első évtizedeitől a második világháború utáni évekig a mainál sokkal fontosabb szerepet töltött be a színház a társadalom életében...

KORNYA ISTVÁN

Budapest, 2005-2013

A cikk korábbi verziója a miskolci Színházi Estékben volt olvasható

„Különösen vigyázott, hogy el ne kallódjanak a kakasok taréjai és egyéb megkülönböztető szervei, amelyeknek átaazonosuló képességében babonásan hitt.”

Ujházi a Gundelben az 1900-as évek táján

Cserna-Szabó András

Ujházi kakasa

Néhány éve internetes közvélemény-kutatás zajlott, mely azt volt hivatott kideríteni, melyik Magyarország kedvenc étele. A legtöbb szavazat az Ujházi-tyúkhúslevesre érkezett. Meglepően jó eredmény ez egy olyan fogástól, ami tulajdonképpen nem is létezik. De ne szaladjunk ennyire előre!

A „realista színjátszás úttörője”, ki „meleg humorral ábrázolta az élet elesettjeit és kisemmizettjeit”, 1841-ben született Debrecenben, és a fővárosban halt meg 1915-ben. Sopron, Kolozsvár, Kassa után a pesti Nemzeti következett. „Színész volt, nagy művész volt, tehát emléke kortársai élethossziganára ítéltetett” – írja róla Nagy Endre (következtesen rövid u-val, így teszünk mi is). Majd korrigálja kijelentését: „De egy maradandó emléke mégis van: a vendéglők étlapján a Chateaubriandok, Wellingtonok között ott szerepel az Ujházi-leves is”.

Ujházi portréja a *Nyugat*-ból való, tizenöt évvel a Színészkirály halála után jegyezte le az író. Tizenkét évvel később, 1942-ben az *Uj Idők Lexikona* már úgy tudja, hogy a híres leves mindössze ennyi: „csirkeaprólékból sokféle zöldséggel, gombával készült húsleves, bőséges finom metélttel”.

Pedig hát nem olyan egyszerű ez. Nagy Endre ott volt a rövid ideig működő, de hamar legendássá vált Dohány utcai „Ujházi-kocsma” születésénél (a törzsvendégek között olyan ikonokat találunk, mint Pálmay Ilka, Márkus Emilia, Küry Klára, Herczeg Ferenc, Bródy Sándor vagy Gárdonyi Géza). Láta a Hatvani nevű színész a konyháján fehér köntényben, megszállottan dolgozó Mestert alkotni. Test- és műközelből veti tehát papírra a sztorit: „Ujházi kivirult, átszellemült, kiteljesedett. Nem sajnálta a fáradságot, költséget, elutazott Debrecenbe, hogy saját találmányú levesének anyagát beszerezze. Vén kaka-

sok kellett ehhez a leveshez, amelyeknek megkeményedett izmaiba szerelmi viharok íze-sava gyülemlett össze. Három napig egyfolytában kellett fölniök, amíg belemáztak a levesbe és egygyé főttek a zöldséggel, főként a legendás jelentőségű zellerrel. Különösen vigyázott, hogy el ne kallódjanak a kakasok taréjai és egyéb megkülönböztető szervei, amelyeknek átaazonosuló képességében babonásan hitt. Megkülönböztető figyelmének jele volt, ha valakit egy-egy ilyen részlettel megkínált.”

E szavakból világossá válik, nem is leves volt ez, inkább már afrodisziákum, szerelmi bájtital, melynek fő hatóanyagai a kakastaréj és a herék lehettek. Vajon Móricz Zsigmond *Ebéd* című írásában az esperes nem Ujházi leveséről áradozik? „– Ejha, micsoda leves ez – mondta az esperes. – Ilyen levest, barátom, ilyen nem lehet kapni semmiféle helyen ez világon, csak éppen itt, ahol vagyunk. Mert a levesnek úgy kell készülni, hogy abban legyen marhahús is, meg szárnyas is. Lehetőleg kacsa. Azt aztán együtt főzik, annyi ideig, legalább huszonnégy óráig, hogy az úgy elfő, mint a homok. Még a tehén csontjának is puhára kell abba főni. De ha kakas van benne, az még jobb. Nagy kakas. Öreg kakas. Nagy taréjú, fekete lábú kakas, amelyik már évek óta gyakorolja a szerelem művészetét. Annak minden részében benne kell lenni a levesben, szétfőve és a legkisebb alkatelemeire bomolva. Egy ilyen tányér leves a beteget talpra állítja, s az egészségest viruló ifjúvá teszi.”

Móricznál már nem is szerelmi bájtital ez a kakasleves, hanem egyenesen életelixír. Az örök ifjúság csodaszere.

Nagy Endre szerint az Ujházi-leves tizenöt évvel a Mester halála után már csak nyomokban hasonlít az egykori remekműre: „Nem Debrecenből hozott vén kakasokból három napig főzve, egy kis híg

Egyik legsikerültebb komikus szerepében: *Crampton mester*.
1897-ben a Nemzetiben játszott Gerhart Hauptmann művének címszerepét, és kortársai attól kezdve „Mesternek” szólították.

A Gundel 1913. május 12-i étlapja

Az illusztrációért köszönet Réday Juditnak (Magyar Vendéglátóipari és Kereskedelmi Múzeum), Füle Péternek (Országos Színháztörténeti és Múzeum és Intézet) és Cserna-Szabó Andrásnak

lé, illúzió-keltésül belédobált csirke-aprólékkal, borjúmócsinggal. Egy kis hígra eresztett forma az eredeti ízek, erők, lényegnek nélkül. Dehát van-e, akinek alkotásából több marad meg?”

Krúdytól tudjuk, hogy a kakasból főtt ámoropusz már Ujházi életében szimpla tyúkhúslevesé züllött. 1932-ben így emlékezik Gyula: „Ujházi Ede, akár akarta, akár nem, gyakorta kénytelen volt a róla elnevezett levest fogyasztani.” És ez a leves már akkor is „csirkével, tésztával és zöldséggel teli” tálban érkezett az asztalokhoz.

Ujházi valószínűleg beletörődött, hogy a pesti vendéglős nem utazhat háromnaponta Debrecenbe vén kakasokért, és nem főzheti a levest három napig. Büszke volt így is a róla elnevezett fogásra. Ha előadás után megérkezett a városligeti vendéglőbe, és asztalához igyekezvén rápillantott a vendégek tányérjára, mindig „barátságos lett”, ha saját levest fedezte fel. Mert az étlapon tényleg szerepelt az Ujházi-leves, ez nem legenda. Kezemben tartom „Gundel Károly állatkerti vendéglője Wampetics F. utóda Budapest” 1913. május 12-ci étel és ital árjegyzékét, melyen három leves szerepel: Bouillon tojással, Kenyérleves tojással és az Ujházi. Ára fél korona volt.

Végül Ujházit is utolérte a vénség. Eladósodott, meggyengült, szinte magvakult. Fekete szemüvegben ült Gundelnál és régi ízeken, szerepeken, kakaskodásokon merengett. Talán még mindig ott ücsörög, de az ebéd és a vacsora közötti időben otthagyja a vendéglőt és kujtorog egyet a belvárosban. Sötét okuláréja mögül rossz szemével hálístennek nem láthatja a kirakatokban a róla elnevezett zacskós porleves. Így aztán nem kell elborzadnia, és nem kell némi malíciával maga elé dünynyögnie: „Kakas vagy tyúk – egyre megy, mindannyian porrá leszünk, ez az élet regulája”.

Blaha Lujza és Ujházi régi barátok és kollégák voltak. Együtt dolgoztak kezdőként a debreceni színházban, majd később a Nemzetiben. Blaháné is nagy kedvelője volt az asztali örömeknek. Nemcsak színésznőnek, de háziasszonynak is kiváló volt, kitűnően főzött. A felvétel valószínűleg Ujházi egyik városligeti törzsvendéglőjében, a Wampeticsben készült, 1900 táján.

Ujházi kurizál a Városligetben – 1890-es évek

ÉVFORDULÓ

dec. 28.

Bárány Frigyes köszöntése

„Amikor a színész és a közönség együtt van, a játék legnagyobb pillanataiban, olyankor tényleg összedobannak a szívek” – vallja Bárány Frigyes. A Jászay-díjas, Érdemes Művész 1930-ban született Budapesten. Papnak készült, de felszentelésére már nem került sor. 1952-től 1957-ig a Sport és Játékbolt Vállalatnál dolgozott, és az ottani társulatában Makay Margitnál tanulta a színjátszás alapjait. Az 1957/58-as évadban – 55 éve – lépett először színpadra a *Romeó és Júliában* Benvolio és a Herceg szerepében. Játzott a debreceni Csokonai Színházban (1960–1964), a budapesti József Attila Színházban (1964–1971), majd a győri és a szolnoki évadok után a pécsi Nemzeti következett (1974–1981). 33 évvel ezelőtt, 1981-ben alakult a nyíregyházi Móríc Zsigmond Színház, amelynek Bárány Frigyes alapító tagja, 1990-es nyugdíjba vonulása óta is aktív művésze.

mikor? hol? december 28. – 17.30
Nemzeti Színház, nézőtéri büfé

FELOLVASÓSZÍNHÁZ

jan. 13.

Réczei Tamás: Hangyabolydulás

A rendszerváltozás utáni Magyarország egyik súlyos adóssága az ügynökkérdés rendezése. Az egyházak oldaláról a kérdést szinte teljes titok övezi, miközben a papok és apácák ellehetetlenítéséről, szétszórásáról több emlékező kötet és dokumentumfilm is született – elsősorban az üldözöttek szemszögéből mutatva be a történetet. Réczei Tamás a szombathelyi Weöres Sándor Színház drámapályázatán harmadik helyezést ért el színművével, amely megpróbálja mindkét oldalt érintve bemutatni a ciszterci apácák eddig napvilágot nem látott üldöztetését, bebörtönöztetését és szabadulását, valamint a megfigyeléseiket vezető tartótiszt sorsát. A mű 1950-től napjainkig idézi fel a megdöbbentő történetet. A kecskeméti Katona József Színház felolvasószínházi előadásában a főszerepekben Almási Éva és Márton András látható. (a képen: Réczei Tamás rendezés közben)

mikor? hol? január 13. – 19 óra
Nemzeti Színház, Kaszás Attila Terem

A program ingyenes, de regisztrációhoz kötött: szervezes@nemzetisinhaz.hu

ELŐSZILVESZTER

dec. 30.

B.U.É.K. a Fodrásznővel

A szerelemről mesél négy remek színész a 2013-as év utolsó előadásán a Nemzeti nagyszínpadán. Szűcs Nelli, Trill Zsolt, Kristán Attila és Tóth László nemegyszer improvizál a Fodrásznőben. Ezúttal majd arra is alkalmat találnak, hogy nézőknek boldog újéztündőt kívánjanak. Hogy miként? Kiderül az előadásból!

mikor? hol? december 30. – 19 óra
Nemzeti Színház, Nagyszínpad

NEMZETI

A magazin
közel negyven Libri könyvesboltban is
elérhető az ország nagyvárosaiban.
Ajánlja ismerőseinek, barátainak!

VERSEK SZÓDÁVAL

jan. 15.

Vendég: Szentmártoni János

Szentmártoni János nemcsak költő, hanem szerkesztő és a patinás Magyar Írószövetség elnöke is. A közkedvelt rendhagyó irodalmi sorozat vendégeként ezúttal ő mutatkozik meg hétköznapi vagy éppen nem hétköznapi oldaláról. A sorozat célja, hogy a költőkről teljesebb képet adjon hobbijuk, kedvenc időtöltésük, más művészeti tevékenységük bemutatásával. A kortárs lírát kedvelő közönség így rendhagyó módon pillanthat be az alkotók műhelyébe. A „Versek szódával – avagy költők másképp” című sorozat estjén januárban Szentmártoni János mesél versekről, irodalomról és az életéről...

mikor? hol? január 15. – 19.30
Nemzeti Színház, Kaszás Attila Terem

PREMIER

jan. 27.

Készül a KZ Oratórium

Már folynak a KZ Oratórium című előadás próbái. Pilinszky János különleges művét a Nemzeti Színház a 70 éve történt holokausztra emlékezve tűzi műsorára. A szerepeket Bánsági Ildikó, Szabados Zsuzsanna és Nagy-Kálózy Eszter alakítják, az előadásban közreműködik a Muzsikás együttes prímása, Sípós Mihály.

mikor? hol? január 27. – 19 óra
Gobbi Hilda Színpad

HARMONIKAVIRTUÓZ

jan. 17.

Hív a Hold

Christian Paccoud a szegények zongorájának hangjára síró, álmodó, tangózó és lázadó francia énekes, a Cseh Tamások és Vlagyimir Viszockijok fajtájából való dalköltő. Énekeiben a mindennapi élet köszön vissza fanyar humorral, öniróniával keverve, tangóharmonikájának hangjai a párizsi mulatók hangulatát idézik. A koncerten közreműködik Armelle Dumoulin, vendég a PG-Csoport.

mikor? hol?
január 17. – 19.30
Nemzeti Színház, Kaszás Attila Terem

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

jan. 27.

Mi is kíváncsiak vagyunk!

Van véleménye a Nemzeti Színház új műsorpolitikájáról, a bemutatókról? Biztosak vagyunk abban, hogy igen. Bizonyára megfogalmazódott Önben számos kérdés is, hogy mit és miért, és miért pont úgy tesz a színház új vezetése? Ha vannak kérdései, szeretettel várjuk januári közönségtalálkozóinkra, mert kíváncsiak vagyunk arra, hogy Ön mit gondol.

mikor? hol? január 27. – 17 óra
Nemzeti Színház, nézőtéri büfé

médiatámogatónk **PORT.hu**

William Shakespeare
AHOGY TETSZIK

Rendező: Silviu Purcărete

Bemutató: 2014. február 14.

UDVAROS
Dorottya

William
SHAKESPEARE

SCHWAJDA 70

Nagyvonalú, elegáns, méltósággal teli, kollegiáért kiálló, remek munkafeltételeket teremteni képes, a saját elvei mentén makacsul következetes ember volt Schwajda György, a mai Nemzeti Színház építetője és első igazgatója. Így emlékeztek az íróra és a színházteremtőre Töröcsik Mari, Rátóti Zoltán, Schwajda Gergő és Vidnyánszky Attila. A beszélgetés apropóját nemcsak az adta, hogy Schwajda az idén lett volna 70 éves, hanem az is, hogy a világot bejárta Csoda című darabjának kaposvári előadása november 17-én a Nemzeti Színházban vendégeskedett. (a képen: Schwajda Gergő, Bérczes László, Rátóti Zoltán, Töröcsik Mari, Vidnyánszky Attila)

TENKI RÉKA ARANY MEDÁL- DÍJAS

Tenki Réka kapta a 2013 legjobb színésznőjének járó kulturális közönségdíjat, az Arany Medál-díj elismerést. A Mészáros Márton által alapított díjat több kategóriában ítélik oda: az év írója Háy János, az év színésze Kulka János lett, az életműdíj Molnár Piroskára. Az elismerést a budapesti Bethlen Téri Színházban adták át 2013. december 6-án. A képen: Tenki Réka, Molnár Piroska és Háy János.

VITA A MAGYAR SZÍNHÁZAKRÓL BERLINBEN

„Whatever happened ... to the Hungarian Theatre?” címmel rendezett vitát a Heinrich Böll Alapítvány december 7-én Berlinben, amelyen részt vett Vidnyánszky Attila is. A Nemzeti Színház igazgatója mellett Schilling Árpád, a Krétakör Színház vezetője, Szabó György, a budapesti Trafó menedzser-igazgatója, valamint Stephanie Junge, a regensburgi színház egyik vezetője voltak a beszélgetés résztvevői. Vidnyánszky elsősorban arról szólt, hogy a korábbi évtizedek ideológiai alapon szerveződő egyoldalú kultúrpolitikája olyan igazodási kényszert szült, amely generációk művészi szabadságát korlátozta, kötötte gúzsba. A kultúrpolitikában ma megjelenő új szervezetek és gondolatok oldanak ezen az egyoldalúságon, fejtegette Vidnyánszky, aki többször is hangsúlyozta: minden színházfelfogásnak helye van a magyar színházi életben. A finanszírozással kapcsolatban kiemelte: a korábbi igazságtalan rendszert igyekeznek kiegyensúlyozottabbá tenni. Példaként hozta fel, hogy a Színházművészeti Bizottság (amelynek elnöki

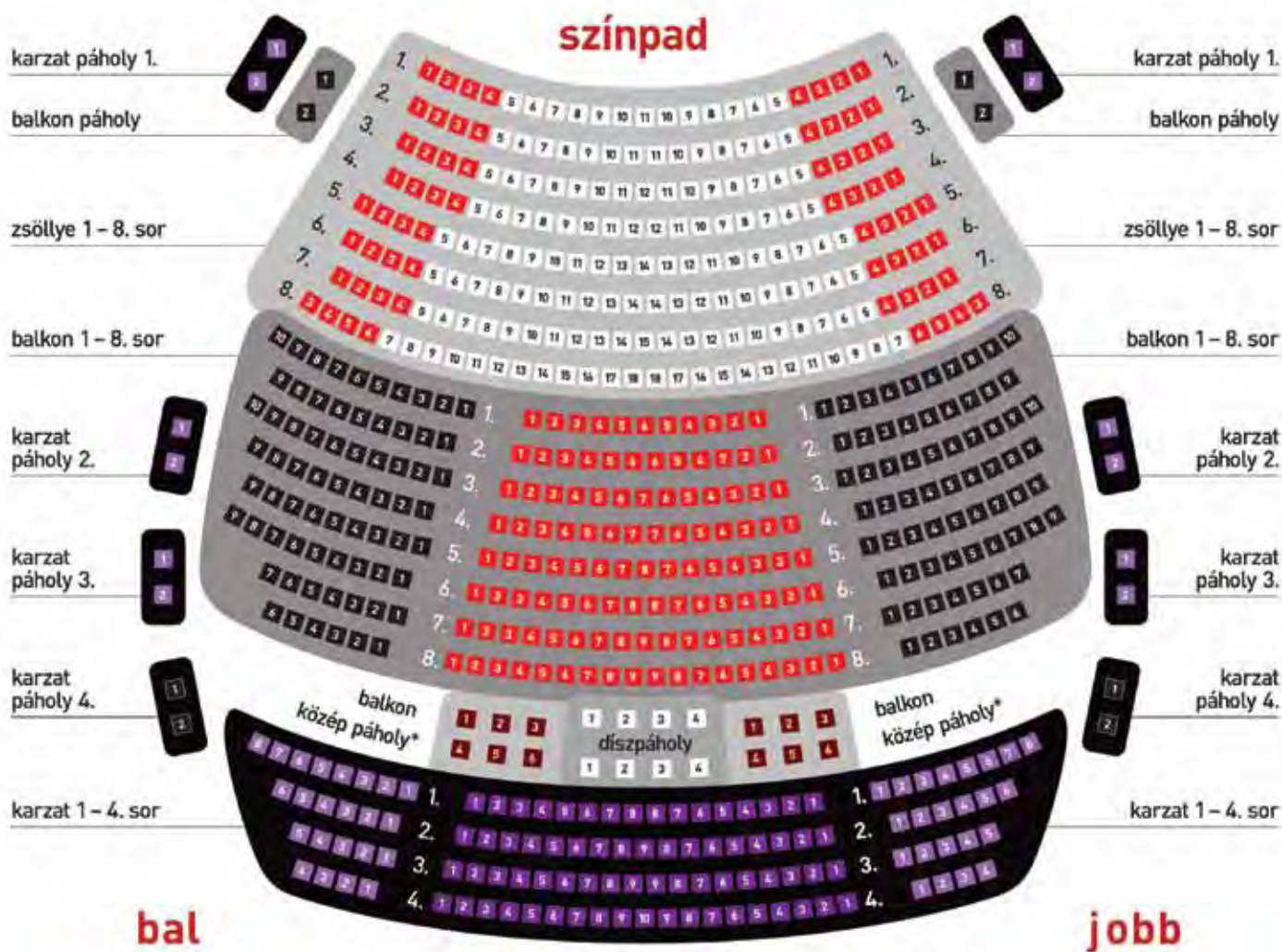
tisztségéről időközben már lemondott) által meghatározott támogatásokat a szakmai szervezetekből álló egyeztető fórum ellenszavazat nélkül fogadta el. Ennek jegyében a budapesti Örkény, a Radnóti és a Katona József Színház jelentős többlettámogatásban részesült az idén is. A vita teljes terjedelmében megtekinthető: <http://www.youtube.com/watch?v=6LOBu3LB4wQ#t=2246>

SZERB SZÍNHÁZI ÜNNEP

Kétszáz évvel ezelőtt, 1813-ban kezdődött a hivatásos szerb nyelvű színjátszás Magyarországon. Ekkor adták elő a német Kotzebue *Papagáj* című darabját Pesten szerb nyelven. Erről a kultúrtörténeti eseményről írt darabot Radoslav Zlatan Dority *Csoda a Rondellában* címmel, amelynek díszbemutatója december 6-án a Nemzeti Színházban volt. Az előadást megelőzően szakemberek vitatták meg a magyarországi szerb színjátszás múltját és jelenét. A díszbemutáton részt vett Bojan Pajtic, a Vajdasági Autonóm Tartomány miniszterelnöke, valamint Rétvári Bence, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium parlamenti államtitkára és Latorcai Csaba, az Emberi Erőforrások Minisztériumának nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára.

NAGYSZÍNPADI JEGYÁRAK

Nagyszínpad jegy

☐ 1. Árkategória
 ☐ 2. Árkategória
 ☐ 3. Árkategória
 ☐ 4. Árkategória
 ☐ 5. Árkategória

Kategória/szektor	I. helyár (normál nézőtér, helyre szóló jegyek)	II. helyár (Fodrásznő)
1. kat. (zsöllye közép, díszpáholy)	3800 Ft	2900 Ft
2. kat. (zsöllye bal/jobb, balkon közép)	3000 Ft	2500 Ft
3. kat. (balkon bal/jobb, bizonyos páholyok)	2400 Ft	1900 Ft
4. kat. (karzat közép)	2100 Ft	1600 Ft
5. kat. (karzat bal/jobb, bizonyos páholyok)	1800 Ft	1300 Ft

Egyéb játszóhelyek, jegyárak:

Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem,
színpadi nézőtér (Mesés férfiak szárnyakkal, Szarvassá változott fiú)

egységesen 2600 Ft (a jegyek nem helyre szólhatnak)

Versek szódával (Kaszás Attila Terem)

egységesen 2200 Ft (a jegyek nem helyre szólhatnak).

Last minute akció diákoknak!

Utolsó pillanatban jut eszedbe, hogy
színházba gyere?

Neked találtuk ki ezt az akciót!

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól
függetlenül, érvényes diákigazolvány
felmutatásával vehető igénybe,
a színház jegypénztárában,
az előadás megkezdése előtt egy órával.

**A megmaradt jegyek ára
egységesen 500 Ft.**

Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2013/14-ES ÉVADRA!

Válasszon bérleteink közül előadások és ülőhelyek alapján! Majd döntse el Ön, mikor kívánja megnézni az adott előadásokat!

DIÁKBÉRLET – NAGYSZÍNPAD

I. árkatagória: balkon bal/jobb

II. árkatagória: karzat

BUBIK ISTVÁN bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból
tetszőlegesen három előadás választható!)

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

SZIGLIGETI EDE bérlet 4200 Ft | 3000 Ft

Csokonai Vitéz Mihály: **KARNYÓNE**

Szigligeti Ede: **LILIOF**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

DIÁKBÉRLET – STÚDIÓSZÍNPAD

TÍMÁR JÓZSEF bérlet 3000 Ft

(a négy meghirdetett előadásból
tetszőlegesen három előadás választható!)

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-
SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

I. L. Caragiale: **ZÜRZAVAROS ÉJSZAKA**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

CSALÁDI BÉRLET – NAGYSZÍNPAD

(egyidejűleg legalább három bérletet kell vásárolni)

I. árkatagória: zsöllye közép

II. árkatagória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatagória: balkon bal/jobb

BAJOR GIZI bérlet 4600 Ft | 3600 Ft | 2900 Ft

Szigligeti Ede: **LILIOF**

Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**

Újdonság a Családi bérlet. A Nagyszínpadra meghirdetett BAJOR GIZI BÉRLET rendkívül vonzó árával kifejezetten a közös színházi élményre vágyó családok számára kedvező. A bérletből egyidejűleg legalább három darabot kell vásárolni.

Pedagógusok és diákok figyelmébe ajánljuk!

A hagyományos bérleteknél jóval kedvezőbb áron, kategóriától függően 3000 vagy 4200 forintért szabadon választható időpontokra válhatnak bérletet a pedagógusok és a diákok. Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek és csak a megadott előadásokon használhatóak fel!

A bérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék fel jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

NAGYSZÍNPADI BÉRLETEK

I. árkatagória: zsöllye közép

II. árkatagória: zsöllye bal/jobb, balkon közép

III. árkatagória: balkon bal/jobb

JÁSZAI MARI bérlet 11 400 Ft | 9000 Ft | 6700 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

W. Gombrowicz: **OPERETT**

EGRESSY GÁBOR bérlet 11 000 Ft | 8600 Ft | 6500 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

SINKOVITS IMRE bérlet 10 500 Ft | 8000 Ft | 5900 Ft

Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

P. Claudel – A. Honegger: **JOHANNA A MÁGLYÁN**

Szarka Tamás: **MÁRIA**

Juhász Ferenc: **A SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

MÉSZÁROS ÁGI bérlet 11 000 Ft | 9000 Ft | 6500 Ft

G. Feydeau: **BOLHA A FÜLBE**

W. Shakespeare: **AHOGY TETSIK**

Molière: **SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ**

Szigligeti Ede: **LILIOF**

STÚDIÓSZÍNPADI BÉRLETEK

(a jegyek nem helyre szólóak,
a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik.)

NÉMETH ANTAL bérlet 7700 Ft

Szénási Miklós – O. Zsukovszkij – Lénárd Ödön szövegeiből: **ME-
SÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**

Juhász Ferenc: **SZARVASSÁ VÁLTOZOTT FIÚ**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

Borbély Szilárd: **HALOTTI POMPA**

HEVESI SÁNDOR bérlet 7700 Ft

I. L. Caragiale: **ZÜRZAVAROS ÉJSZAKA**

Galambos P. – Kovács-Cohner R.: **BOLDOGSÁGTÖREDÉK**

A. P. Csehov: **HÁROM NŐVÉR**

T. S. Eliot: **GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN**

Bővebb jegy- és bérletinformációk:

Jegyiroda a Nemzeti Színházban: 1095 Budapest, Bajor Gizi park 1. | telefon: 476 6868 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig

Andrássy úti jegyiroda: 1061 Budapest, Andrássy út 28. | telefon: 373 0963, 373 0964, 373 0995, 373 0996, fax: 331-2837 | nyitva tartás: hétköznap 10-18 óra, szombaton és vasárnap 11-19 óra között.

Nagyszínpad	28	Szo	19:00
Nagyszínpad	29	V	19:00
Nagyszínpad	30	H	19:00
Nagyszínpad	3	P	19:00
Kaszás Attila Terem	3	P	19:30
Nagyszínpad	4	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	4	Szo	19:30
Nagyszínpad	5	V	19:00
Nagyszínpad	6	H	19:00
Nagyszínpad	7	K	19:00
Nagyszínpad	8	Sze	19:00
Nagyszínpad	9	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	9	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	10	P	19:00
Kaszás Attila Terem	10	P	19:30
Nagyszínpad	11	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	11	Szo	19:00
Nagyszínpad	12	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	13	H	19:00
Kaszás Attila Terem	13	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	14	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	15	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	15	Sze	19:30
Nagyszínpad	16	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	16	Cs	19:00
Nagyszínpad	17	P	19:00
Kaszás Attila Terem	17	P	19:30
Nagyszínpad	18	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	18	Szo	19:30

Vitéz lélek I Tamási Áron

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

JANUÁR

Vitéz lélek I Tamási Áron

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Vitéz lélek I Tamási Áron

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Bolha a fülbe I Georges Feydeau

Bolha a fülbe I Georges Feydeau

Mesés férfiak szárnyakkal I Zsukovszki-Szénási-Lénárd

Mesés férfiak szárnyakkal I Zsukovszki-Szénási-Lénárd

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | angol nyelven

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

Cigánytábor az égbe megy I Szócs Artúr (a kaposvári Csiky Gergely Szính. vend.)

Három nővér I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Cigánytábor az égbe megy I Szócs Artúr (a kaposvári Csiky Gergely Szính. vend.)

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Hangyabolydulás – felolvasószínház I Réczei Tamás*

Liliomfi I Szigligeti Ede (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vendégjátéka)

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Versek szódával! Avagy költők másképp I vendég: Szentmártoni János

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

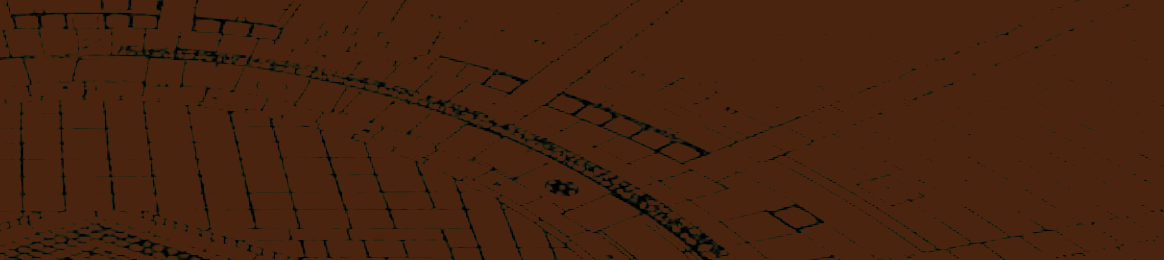
Szarvassá változott fiú I Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Hív a Hold I Christian Paccoud sanzonestje (vendég: PG-Csoport)

Szarvassá változott fiú I Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

* a kecskeméti Katona József színház művészeivel

Nagyszínpad	19	V	15:00
Kaszás Attila Terem	19	V	19:30
Nagyszínpad	20	H	19:00
Kaszás Attila Terem	20	H	19:30
Nagyszínpad	21	K	19:00
Nagyszínpad	22	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	22	Sze	19:30
Nagyszínpad	23	Cs	19:00
Nagyszínpad	24	P	19:00
Nagyszínpad	25	Szo	15:00
Nagyszínpad	26	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	27	H	19:00
Nagyszínpad	28	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	28	K	19:00
Nagyszínpad	29	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	29	Sze	19:00
Nagyszínpad	30	Cs	19:00
Nagyszínpad	31	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	31	P	19:00
Nagyszínpad	1	Szo	19:00
Gobbi Hilda Színpad	1	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	1	Szo	19:30
Nagyszínpad	2	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	2	V	19:00
Nagyszínpad	4	K	19:00
Gobbi Hilda Színpad	4	K	19:00
Kaszás Attila Terem	4	K	19:30
Gobbi Hilda Színpad	6	Cs	19:00

Szarvassá változott fiú I Juhász Ferenc (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Egyfelvonásos komédiák I A. P. Csehov (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Vitéz lélek I Tamási Áron

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

Magyar kultúra napja – gálaest I

Tudod, hogy nincs bocsánat – József Attila est I Földes László Hobo

Vitéz lélek I Tamási Áron

Sólyompecsenye (Decameron) I Boccaccio (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Sólyompecsenye (Decameron) I Boccaccio (a beregszászi Illyés Gyula MNSz vend.)

Vitéz lélek I Tamási Áron

KZ Oratórium I Pilinszky János | **PREMIER**

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

KZ Oratórium I Pilinszky János

Scapin, a szemfényvesztő I Molière

KZ Oratórium I Pilinszky János

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

FEBRUÁR

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Ballada a két sebzett hattyúról I Földes László Hobo

Régimódi történet I Szabó Magda (a debreceni Csokonai Nemzeti Színház vend.)

KZ Oratórium I Pilinszky János

Vitéz lélek I Tamási Áron

Zűrzavaros éjszaka I I. L. Caragiale

Shakespeare összes rövidítve I Madhouse Theatre Company | **angol nyelven**

KZ Oratórium I Pilinszky János

A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

HetiVálasz

Finomra hangolva

A Heti Válasz hétről hétre **információt,**
műveltséget és érveket ad olvasóinak.

**Fizessen elő lapunkra, és legyen tagja
a Heti Válasz hűségklubjának!**

Akcióinkról és hűségprogramunkról a **www.hetivalasz.hu/elofizetes** honlapon olvashat.

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2013. december, 1. évfolyam, 4. szám

„Amit megírnunk, az megtörténik” – Hubay Miklós szavaival ajánljuk az olvasók figyelmébe a Szcenárium negyedik számát. A szerkesztők a színházszerető nagyközönség mellett a diákok és a pedagógusok figyelmére számítanak – mindazokéra, akiket érdekel, miként születik meg egy-egy előadás.

„Az összes rendezői forradalmaknak volt (...) egy közös jellemzőjük, nevezetesen az, hogy mindnyájan a mai színpadi formához, a zárt nézőterű, rivaldával, függőnyel és díszletekkel határolt úgynevezett Guckkastenbühnéhez igazodtak. Bármilyen radikálisan változtatták is meg a rendezést, a színpadot, a ruházatot, a testjátékot és az előadott darabok tendenciáját – mint például a könyvről nálunk is jól ismert Tairov vagy a jelenlegi moszkvai Színházi Laboratórium igazgatója, Mejerhold – ez csak az eddigi színház horizontját tágitotta ki anélkül, hogy az előző struktúrát elhagyta volna.” (Németh Antal, 1927)

„Aki a görög mítoszok világában megmerül, az észreveszi, hogy ezek a mesék saját lelki életének mozzanatait, eseményeit írják le úgy, hogy miközben a reflexió mit sem veszít ontológiai súlyából, a belső történések kollektív-szellemi, sőt, egyszersmind kozmikus értelelmirányt kapnak. Ha Orpheuszt, aki alászállt a holtak birodalmába, hogy kigyómarta szerelmét visszahozza, lelkiileg elég mélyre sikerül követnünk, vajon nem döbbenünk-e rá, hogy az életben is csak az lehet igazi társunk, akiért a magunk alvilágába szálltunk alá, hogy azután együtt jöjjünk föl a napvilágra?” (Végh Attila)

„...nem attól lesz valaki kortárs zeneszerző, hogy olyat produkál, amit eddig még soha nem hallottunk, hanem attól, hogy a mai világban él, szembesül mindazzal, ami körülveszi, és ehhez a zenetörténet elmúlt ezer évéből meríthet, válogathat eszközöket. (...) Egyfelől persze igaz, hogy a kutya nem hallgatja a kortársak műveit, a ma zenéjét, másfelől viszont egy mai szerzőnek egyszerre áll rendelkezésére az elmúlt ezer év szakrális és profán zenéje, a folklór akárhány változata, a könnyűzene. És mindez attól válik kortárrá, hogy egy ma élő ember kezdi el a

A decemberi szám tartalmából:

Szakralitás és posztmodern (műhelybeszélgetés a 2013-as DESZKA Fesztiválon)

Zsávolya Zoltán, Tömöröy Márta, Szász Zsolt, Pálfi Ágnes
a betlehemes játékokról

Tamási Áron: Szűzmáriás királyfi (részlet)

Végh Attila esszéje: Írott istenek

Arcmás Verebes Ernőről

Vajda János: Cantusfirmus (szakralitás a kortárs zenében)

Balogh Géza: Németh Antal és a rendezői színház

Eugenio Barba: Hamu és gyémánt országa (III. rész)

a **szcenarium** megvásárolható

a Nemzeti Színházban és az Andrássy úti jegyirodában
és országsszerte a nagyobb hírlapüzletekben

maga számára értelmezni – ettől az új nézőponttól válik a műve egységesé.” (Vajda János)

„Míg Jézus kereszthalálának húsvéti passiójátéka többnyire nyílt színen, gyakorta a szabadban, a nyelvi-etnikai (falu)közösség teljes nyilvánossága előtt zajlik, a téli ünnepkör betlehemes játéka a közéleti otthon intim, zárt tere. Az évkör e kitüntetett pontján ellentétbe fordul a szereposztás: nem a hívó járul a szentség elé, hanem a szentség kér bebecsátatást minden egyes hívó hajlékába. (...) A betlehemezés tehát nem a közösség egészének nyilvános eseménye, hanem egy olyan rituálé, amely a közösség minden egyes család(tag)ját külön-külön szólítja meg; mintegy azt sugallván ezzel, hogy a világ sorsa a kisded születésekor *itt és most*, ebben az intim közegben dől el.” (Pálfi Ágnes)

„A hagyományféltés, a hitelességre való hivatkozás, a nosztalgia, netán a fejlődés mítoszára szocializált városi ember kissé lesajnáló attitűdje ... máig kíséri a betlehemezőket, és azokat is, akik, mint Volly István vagy Kodály Zoltán, arra vállalkoztak, hogy e szokást a »magas kultúra« rangjára emeljék. Gondoljunk Volly István *Nagykarácsony éccakája* c. hazát és világot bejárt nagysikerű színpadi művére és a nyomában bontakozó mozgalomra! 1934-ben tartották az első előadást a pesti Zeneakadémia nagytermében.” (Tömöröy Márta – Szász Zsolt)

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

Ilovsky Béla 45 éve fényképez határon túli magyar színházakban. Most megjelent kötete mintegy száznegyven fekete-fehér fotográfián keresztül idéz fel alkotókat, előadásokat, jeleneteket, tekinteteket.

ÖRDÖG-SZEKÉREN

Ilovsky Béla színházi fotográfiái a határokon túlról

Ilovsky „színházi sajtófotói ezúttal »határon túli« jelzőt kaptak. Nemcsak azért, mert egyszerre akarják átlépni a határokat, a politika térbeli és a teátrum időbe vetettségének korlátait, hogy kilépjenek a dimenziók szorításából, hanem: mert a határon túlinak nevezett magyar nyelvű színház krónikása akar lenni. Ez megtisztelő, tiszteletreméltó vállalkozás. A fotográfus – immár a közös Európában –, de még mindig hajnali ködben-fagyban, éjszakába nyúló »echós« utazásokkal jár témája után. És képei bizonyítják, nem eredmény nélkül. A néző megsejt valamit távoli társulatok és a publikum közös élményéből” – írja a kötet bevezetőjében Szegő György díszlet- és jelmeztervező. Az albumban Darvai Nagy Adrienne, Demeter András, Forgách András, Gyarmati Kata, Hatházi András,

Kozma András, Oleksandr Bilozub, Visky András, Zappe László egy-egy írása olvasható a színházról, a színházi fotóról.

„Nagyon hálás vagyok Ilovsky Bélának, a fotográfia mesterének azért, hogy minden munkámat, melyet Vidnyánszky Attilával együttműködésben hoztam létre, megörökített egy sor fénykép által az idő archívuma számára. Az előadások színeit, érzéseit, zenéjét... valódi esztétikai élményként rögzítette a fotók felületén.” (Oleksandr Bilozub díszlet- és jelmeztervező)

ÖRDÖGSZEKÉREN - HATÁRON TÚL ILOVSKY BÉLA SZÍNHÁZI FOTÓI

PHP – Theater Online

„Ilovsky Béla fotói egy rendkívül érzékeny művészember alkotásai, melyek a pillanatnyi véletlent mint kompozíciót és metafizikai eseményt is képesek megörökíteni. És ha azt mondjuk, hogy a színház az emberi lét esszenciája, akkor Ilovsky Béla fekete-fehér fényképei az örökkévalóságnak szóló lét-képek.” (Kozma András, a Nemzeti Színház dramaturgja)

Bővebb információk a kötetről:
www.theater.hu

Szergej Medvegyev
Fodrásznő

A Nemzeti Színházban is látható *Fodrásznő* ősbemutatója 2009 májusában volt Debrecenben. Szergej Medvegyev drámáját Kozma András dramaturg fordította le az előadás számára. A szöveg könyv formában a Repertoár című, kortárs drámákat bemutató sorozatban jelent meg.

L'Harmattan Kiado (2009)

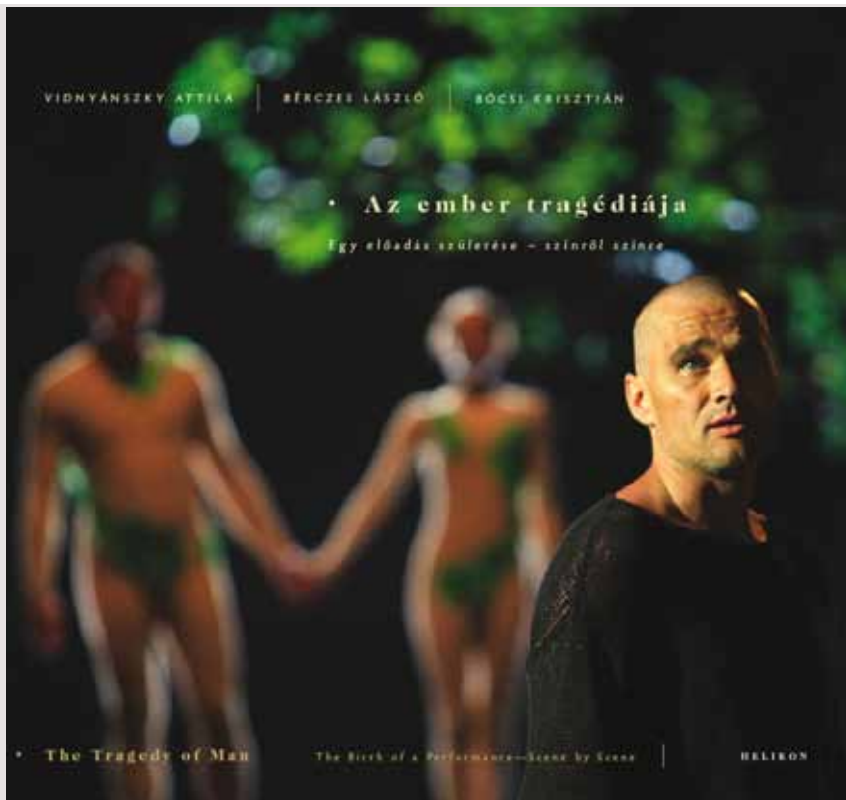
KÖNYVEKBE ÍRT SZÍNHÁZ

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA – EGY ELŐADÁS SZÜLETÉSE SZÍNŐL SZÍNRE

Nemzeti drámairodalmunk legjelentősebb alkotását
2011 nyarán vitte színre Vidnyánszky Attila a
Szegedi Szabadtéri Játékokon a Dóm tér hatalmas terében.

Bócsi Krisztián fotográfus a próbák kezdetétől
a megvalósulás ünnepéig végigkövette az előadás
születését. A több mint 100 képe mellett az albumban
olvasható Vidnyánszky Attila esszéje,
valamint Bérczes László interjúi a főszereplőkkel:
Trill Zsolttal, Ónodi Eszterrel, Rátóti Zoltánnal.

A Helikon Kiadónál megjelent album megvásárolható
az ország minden jelentős könyvesboltjában..

A KÖLTŐI SZÍNHÁZ

Hét évad egy kötetben: a debreceni Csokonai Színház 2006 és 2013 között nemzetközi rangú műhellyé vált. Ennek történetéről szól az a reprezentatív album, amelyben mintegy 200 oldalon 13 interjú, tanulmány és több mint 300 kép mutatja be a társulat közel 100 előadását, törekvéseit, sikereit.

A kötet megvásárolható az Írók boltjában
(1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Jelenet a Johanna a máglyán című előadásból

PREMIER Pilinszky János: **KZ Oratórium**

ELŐADÁSAINK JANUÁRBAN Tamási Áron: **Vitéz lélek** | József Attila: **Tudod, hogy nincs bocsánat** | Georges Feydeau: **Bolha a fülbe** | Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön: **Mesés férfiak szárnyakkal** | Szergej Medvegyev: **Fodrásznő** | Adam Long – Daniel Singer – Jess Borgeson: **SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)** | I. L. Caragiale: **Zűrzavaros éjszaka** | Földes László Hobo: **Ballada a két sebzett hattyúról** | Szócs Artúr: **Cigánytábor az égbe megy** | A. P. Csehov: **Három nővér** | Szigligeti Ede: **Liliomfi** | Juhász Ferenc: **Szarvassá változott fiú** | A. P. Csehov: **Egyfelvonásos komédiák** | Molière: **Scapin, a szemfényvesztő** | Giovanni Boccaccio: **Sólyompecsenye (Decameron)**